

Yerel Halkın Turizme Yönelik Kızgınlık Algısının Yaşam Kalitesi ve Turizme Verilen Destek Üzerindeki Etkisi: Mardin İli Örneği (The Impact of Local People's Perception of Irritation Towards Tourism on Quality of Life and Support for Tourism: The Case of Mardin Province)

* Begüm Dilara EMİROĞLU ^a

^a Şırnak University, School of Tourism and Hotel Management, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Şırnak/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 08.06.2023

Kabul Tarihi: 18.09.2023

Anahtar Kelimeler

Yaşam kalitesi

Doxey kızgınlık indeksi

Turizme yönelik destek

Öz

Bu araştırma, Doxey kızgınlık indeksi temelinde Mardin yerel halkının turizmin etkilerine yönelik algılarının, yaşam kaliteleri ve turizme yönelik destekleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle Mardin yerel halkından 410 kişiye ulaşılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik, güvenilirlik analizi, açıklayıcı faktör analizi, korelasyon analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik yol modelinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda, 1) ilgisizlik evresinin yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif, 2) düşmanlık evresinin ise yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve negatif, 3) coşku evresinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve pozitif, 4) düşmanlık evresinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve negatif, ve 5) yaşam kalitesinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda turizm planlama ve karar vericilere Mardin ilinde turizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişimini sağlamak, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik görüşlerini anlayarak onların yaşam kalitesini iyileştirmek ve turizme verdikleri desteği arttırmak için bir takım çözüm ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın zaman ve maliyet tasarruflarından ötürü çoğunlukla Artuklu ve Midyat ilçelerinde gerçekleştirilmesi ve kadın katılımcılara ulaşım zorluğundan ötürü kadın katılımcı sayısının az olması bu araştırmanın en büyük kısıtlılıklarını oluşturmaktadır.

Keywords

Quality of life

Doxey irritation index

Support for tourism

Abstract

This research aims to examine the impact of local people's perceptions towards the impacts of tourism in Mardin on their quality of life and their support for tourism based on the Doxey irritation index. In the research, 410 people from the local people of Mardin were reached by simple random sampling method. Descriptive statistics, reliability analysis, exploratory factor analysis, correlation analysis, confirmatory factor analysis and the structural equation path model were used in the analysis of the data. As a result of the research, it has been found 1) the apathy phase has a significant and positive impact on the quality of life, 2) the antagonism phase has a significant and negative impact on the quality of life, 3) the euphoria phase has a significant and positive impact on the support for tourism, 4) the antagonism phase has a significant and negative impact on support for tourism, and 5) the quality of life has a significant and positive impact on the support for tourism. In line with the results of the research, some solutions and suggestions were made to tourism planning and decision-makers in order to ensure the sustainable development of tourism in the province of Mardin, to improve the quality of life of the local people by understanding their views on the effects of tourism and to increase their support for tourism. The main limitations of this research are that the research is mostly carried out in the Artuklu and Midyat districts due to time and cost savings and the low number of female participants due to the difficulty of reaching female participants.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: begum-88@outlook.com (B. D. Emiroğlu)

DOI: 10.21325/jotags.2023.1292

GİRİŞ

Turizmin bir topluluk üzerindeki etkileri ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir (Andereck vd., 2005, s.1057). Bu kategorilerin her biri olumlu ve olumsuz etkileri içermektedir (Enemuo & Oduntan, 2012, s. 31). Pek çok yazar ev sahibi toplumun turizmin etkilerine ilişkin tutumlarının 30 yılı aşkın bir süredir araştırıldığını belirtmiştir (Andereck & Nyaupane, 2011, s. 249; Garcia vd., 2015, s. 33). Turizmin yerel topluluklar üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar, turizmin ev sahibi topluluklar üzerinde spesifik ve sosyolojik bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuş ve turizmin etkilerini açıklamak için çeşitli modeller geliştirilmiştir (Ramchander, 2004, s. 75). Bu modellerden biri olan "Doxey Kızgınlık Modeli", yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını açıklamak için kullanılmaktadır (Mihalic, 2020, s. 5). Doxey'in Kızgınlık Modeli, turizmdeki büyüme ve gelişmenin, yerel halkın turizm endüstrisine karşı bakış açılarını ve yaşam kalitelerini etkilediğini ve böylece yerel halkın turizme olan desteğinin de bu durumdan etkilendiğini öne sürmektedir (Brown-Roomes, 1992, s. 13).

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını anlamak, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik edebilecek turizm geliştirme stratejileri oluşturmak için oldukça önemlidir (Eusebio vd., 2018, s. 1). Turizmin uzun vadeli başarısı için turizm gelişiminin etkilerine ilişkin yerel halkın tutumları anlamak önemlidir. Sürdürülebilir turizm, tüm paydaşların sürece dahil olmasıyla gerçekleştirilebilir ve toplumun turizm ve planlama sürecinin odak noktası olmasını gerektiğini ileri sürer. Bu nedenle ev sahibi toplumun algılarının dikkate alınması, onların turizme yönelik davranışlarını etkilemesi açısından oldukça önemlidir (Munhurrun & Naidoo, 2011, s. 45). Ev sahibi toplumun turistlere gösterdiği tolerans ve onların kendi bölgelerinde kabul etmeleri, turistik destinasyonların başarısı ve turistlerin destinasyonu tekrar ziyaret etme kararları açısından oldukça önem taşımaktadır (Thyne vd., 2006, s. 201).

Bir bölge turistik bir destinasyon haline geldiğinde, o bölgede yaşayan insanların yaşamları turizmin ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkilerinden etkilenmektedir. Turizm bölgede bulunan ev sahibi toplumun turizm gelişimine yönelik tutumlarının yanı sıra genel yaşam kalitelerini de etkilemektedir. Bu nedenle, bölge yönetiminde bulunan liderler için bölgelerinde yaşayan yerel halkın yaşam kalitelerinin dikkate alınması oldukça önemlidir. Turizmin en genel amacı o bölgede yaşayan yerel halkın yaşam kalitesini ekonomik-sosyo-kültürel, rekreasyonel ve diğer faydaları ön planda tutarak arttırmaktır (Uysal vd., 2015, s. 3-4). Turizm bir bölgeki yaşam kalitesini vergi gelirleri, doğal ve kültürel cazibe merkezleri, festivaller, ekonomik çeşitlilik, açık hava rekreasyon fırsatları sağlayarak arttırabilir. Turizm bölgede aynı zamanda trafik, park sorunları, artan yaşam maliyetleri, aşırı kalabalıklaşma, yerel halkın davranış tarzında değişiklikler, artan suç olayları ve ev sahipleri ile turistler arasında sürtüşmeler yaşanması gibi yaşam kalitesinde azalmaya yol açabilecek olumsuz etkiler de yaratabilir (Andereck vd., 2005, s. 1056-1057). Destinasyonda yaşayan yerel halkın turizme yönelik olumlu algı ve tutumlarını sürdürmelerini sağlamak, yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan sürdürülebilir turizm gelişimi için kritik bir öneme sahiptir (Mihalic & Kuscer, 2022, s. 3). Turistik bir destinasyon haline gelen bölgelerde turizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişimi, planlanması ve başarısı için ev sahibi toplumun desteği şarttır (Aref, 2011, s. 26). Sakinlerin olumlu tutumu, ziyaretçi memnuniyeti ve tekrar ziyaret için gerekli olduğundan, yerel halkın turizm gelişimi ve etkilerine ilişkin algısını belirlemek, bir destinasyonun gelecekteki başarısında hayati bir rol oynamaktadır (Long, 2011, s.76).

Geçmişten günümüze farklı etnik grupları bünyesinde bulunduran ve medeniyetler şehri olarak anılan Mardin kültürel açıdan oldukça zengin bir şehirdir (Atsız & Kızıllırmak, 207, 31). Mardin kültür turistlerine sunulabilecek

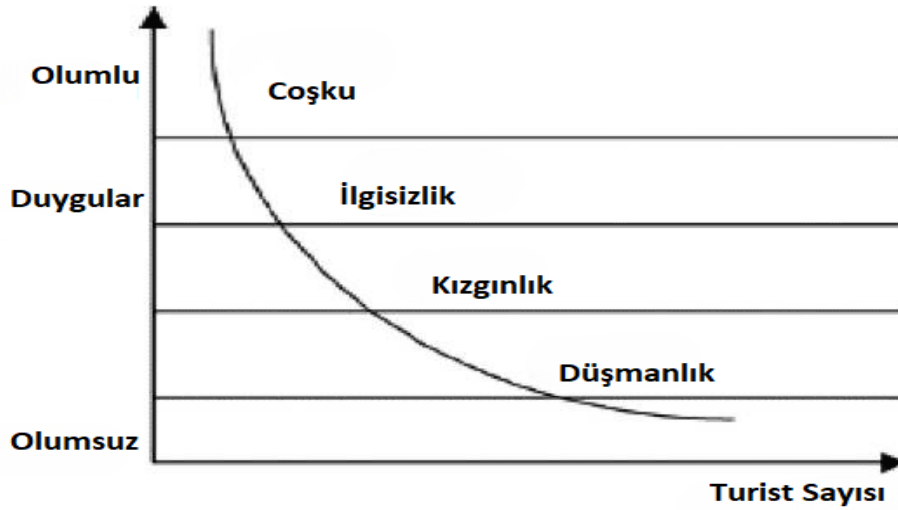
değerleriyle günümüzde turizmde önemli bir rol oynamaya başlamış ve sahip olduğu tarihi ve kültürel unsurlarıyla ilgi çekici bir destinasyon haline gelmiştir (Gnal, 2005, 98; Toprak, 2015, 201). Bu nedenle Mardin Türkiye'nin en önemli kültürel destinasyonların biri olarak görülmektedir (Atsız & Kızılırmak, 2017, 27). Son yıllarda Mardin'i ziyaret eden turist sayısı oldukça artış göstermekle birlikte şehrin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerin farkına varılmış ve şehre yapılan yatırım ve tanıtımlar artmaya başlamıştır (Ataman, 2019, 43). Tüm bunlar göz önüne bulundurulduğunda bu alışma Türkiye'de kültür turizminde en gözde şehirlerinden biri olan Mardin'de yaşayan yerel halkın Doxey kızgınlık indeksine göre turizmin etkilerine yönelik algılarının, yaşam kaliteleri ve turizme yönelik destekleri üzerindeki etkisini bulmayı amaçlamaktadır. Literatürde Doxey kızgınlık indeksi temelinde daha önce gerçekleştirilen çalışmalarda, turizm etkilerinin Doxey aşamaları kapsamında hangi aşamaya karşılık geldiği belirtilmiş ancak bu etkilerin Doxey'in 4 temel aşaması dahilinde nasıl değiştiği ve yerel halkın bu etkileri 4 farklı aşamada nasıl değerlendirdiği araştırılmamıştır. Ayrıca bu aşamaların yerel halkın yaşam kalitesi ve turizme verdiği desteğe etkileri de doğrudan araştırılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma turizm etkilerinin Doxey Kızgınlık indeksine göre değerlendirilip, bu etkilerin yaşam kalitesi ve destek üzerindeki etkilerini doğrudan inceleme bakımından hem yabancı hem de yerli yazındaki boşluğu doldurmayı ve literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Kavramsal ereve

Doxey Kızgınlık İndeksi

Turizmin yerel topluluklar üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar, turizmin ev sahibi topluluklar üzerinde spesifik ve sosyolojik bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuş ve turizmin etkilerini açıklamak için çeşitli modeller geliştirilmiştir. Doxey Irridex Modeli-Doxey Kızgınlık Modeli (1975), Butler Turizm Alanı Yaşam Döngüsü (1980) ve Sosyal Değişim Teorisi çoğunlukla turist-ev sahibi ilişkilerini ve bunların sosyal ve kültürel etkilerini açıklamak için kullanılmaktadır (Ramchander, 2004, s.75). Örneğin, Doxey (1975) tarafından öne sürülen Irridex (Kızgınlık) ve Butler (1980) tarafından öne sürülen TALC (Turizm Alanı Yaşam Döngüsü) gibi modeller yerel halkın turizmi başlangıçta olumlu algılayacağını, ancak zamanla turizmin olumsuz etkileri nedeniyle algıların olumsuz yönde gelişeceğini iddia etmektedir (Caliskan vd, 2022, s.276).

Doxey Kızgınlık modeli, yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını açıklamak için kullanılmaktadır (Mihalic, 2020, s. 5). Doxey Kızgınlık Modeli, turizmdeki büyüme ve gelişmenin, bölgede yaşayan yerel halkın turizm endüstrisine karşı bakış açısını ve yaşam kalitelerini etkilediğini ve böylece yerel halkın turizme verdiği desteğin de bundan etkileneceğini ne sürmektedir (Brown-Roomes, 1992, s.13). Bir bölgede aşırı gelişim ve bölgeyi aşırı ziyaretin turistlere karşı olumsuz tutumlarla sonuçlanacağı fikri, Doxey (1975) tarafından bir kızgınlık indeksi ile özetlenmiştir. Doxey tarafından öne sürülen bu model turist sayısı artıkça yerel halkın tutumlarının belli aşamalardan geçtiğini göstermektedir (Butler, 2019, s. 76). Doxey, turistlere yönelik yerel halkın tutumlarındaki değişimin coşku, ilgisizlik, kızgınlık ve düşmanlık olmak üzere dört aşamadan geçtiğini belirtmiştir (Cohen, 1984, s. 381).

Şekil 1. Doxey Kızgınlık İndeksi (Doxey's Irridex ‘Irritation Index) (Reisinger, 2009:221).

Modele göre, yerel halk genellikle destinasyonun erken gelişim safhalarında turizme karşı olumlu tutumlara sahiptir (Milman, 2004, s. 72-73). Ancak yaşam kalitelerine yönelik tehdit arttıkça ve turizmden elde edilen faydalar azaldıkça, bölgedeki turizm gelişimine yönelik kızgınlık seviyeleri daha olumsuz ve yoğun bir hale gelmektedir (Brown-Roomes, 1992, s. 85). Doxey'in teorisine göre turizm gelişiminin yerel halk üzerinde sebep olduğu etkiler aşağıdaki 4 evrede özetlenmiştir:

Coşku evresi: Bu evrede ev sahipleri turistlere oldukça ilgili ve meraklıdır. Turistler ev sahipleri tarafından karşılanmakta ve ev sahipleri turistlerin varlığından oldukça mutluluk ve heyecan duymaktadır (Reisinger, 2009, s. 220-221). Bu evrede yerel halk için fırsatlar bulunmaktadır ve turistlerle birlikte bölgeye para akışı da mevcuttur (Szromek vd., 2020, s.3).

İlgisizlik evresi: Turist sayısı arttıkça, ev sahipleri turistleri hafife almaya başlamaktadır. Turistler ve ev sahipleri arasındaki iletişim daha formel hale gelmekte, yerliler turistlere kayıtsızlaşmaya başlamakta ve turistleri ağırlayıp ağırlamamak istediklerini bilememektedirler (Reisinger, 2009, s. 220-221). Bu aşamada ev sahipleri turizme olan ilgilerini kaybetmeye başlamaktadır (Shafaei ve Mohamed, 2015, s. 280).

Kızgınlık evresi: Turist sayısı en yüksek düzeye ulaştığında bölgedeki turizm gelişimi doyumluğa ulaşmakta ve turizm büyüme oranının daha da yüksek olması beklenmektedir (Reisinger, 2009, s. 220-221). Bu aşamada turist sayısı arttığında ve bölge sakinleri bu durumdan rahatsız olduklarında (sıkıntı duyduklarında) turizmin olumsuz etkileri artmaktadır (Shafaei & Mohamed, 2015, s. 280). Ev sahipleri fiyat artışı, suç ve turist kabalığından endişelenmekte, kültürel kurallar bozulmakta ve sonunda turistlerin varlığından rahatsızlık duyularak turistler bir sıkıntı olarak algılanmaktadır (Reisinger, 2009, s. 220-221).

Düşmanlık evresi: Turistler, ev sahibi toplumdaki tüm haksızlıklardan sorumlu tutulduklarında ve eksik insani değerler olarak görüldüklerinde, ev sahipleri turistlere düşman olmaktadır. Ev sahipleri turistlerin sömürülebileceğine inanmaya başlamaktadır. En sonunda, ev sahipleri, turizm gelişiminin olumsuz etkilerini giderecek eylemler talep etmektedir (Reisinger, 2009, s. 220-221). Düşmanlık evresinde yerel halk artık turisti kötü olan her şeyin sorumlusu olarak görmektedir (örneğin, 'Turistler yüzünden vergiler arttı'; 'Emeğe saygıları yok'; 'Gençliğimizi yozlaştırdılar' vb.) ve karşılıklı nezaket artık yerini düşmanlığa bırakmıştır (Szromek vd., 2020, s. 4).

Yaşam Kalitesi ve Doxey Kızgınlık İndeksi Arasındaki İlişki

Yaşam kalitesi kavramının bir terim olarak tanımlanması zordur ve önemli ölçüde değer yüküldür. Bu kavram değerler, bireyler ve kültürler arasında farklılık göstermektedir. Yaşam kalitesi kavramı genellikle, insani değerleri ve erdemleri yorumlama açısından oldukça benzer olan “mutluluk”, “yaşam doyumu” ve “refah” gibi kelimelerle birbirinin yerine kullanılmaktadır (Matatolu, 2019, s. 129-132). Andereck ve Nyaupane (2011, s. 248) yaşam kalitesinin en temel şekliyle “belirli bir toplumda insanların olumlu olarak değerlendirdiği genel bir durum” olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir.

Turizm gelişiminin bir bölge üzerinde çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik olmak üzere olumlu veya olumsuz etkileri olabilir (Chuang, 2010, s. 1314). Bir topluluk, turistik bir destinasyon haline geldiğinde, yerel sakinlerin yaşam kalitesi de bu gelişimin sonuçlarından etkilenmektedir (Gursoy vd., 2002, s. 79-80). Yaşam kalitesi, yerel halkın kendi topluluklarında gelecekteki turizm gelişimine yönelik tutumlarını etkilemektedir (Liang & Hui, 2016, s. 57). Benzer şekilde, Matatolu (2019, s. 129) turizm faaliyetlerinin, sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkiler aracılığıyla bir topluluğun yaşam kalitesini etkileyebileceğini belirtmiştir. Bu perspektiften bakıldığında, turizm yerel halkın yaşam kalitesini pek çok şekilde etkileyebilmektedir. Festivaller, restoranlar, açık hava rekreasyon fırsatları, ekonomik çeşitlilik, istihdam fırsatları, doğal ve kültürel cazibe merkezleri gibi olanakların artması ile yerel halkın yaşam kalitesinde iyileşme görülebilir. Bunun yanı sıra turizm aynı bölgede trafik sıkışlığı, artan yaşam maliyetleri, park sorunları, aşırı kalabalıklaşma, artan suç olayları, yerel halk ve turistler arasında sürtüşme ve bölge sakinlerinin yaşam tarzlarında değişikliklerin olması gibi sorunlar yaratarak yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir (Andereck & Nyaupane, 2011, s. 249; Andereck vd., 2005, s. 1056-1057).

Yaşam kalitesiyle ilgili literatürde çeşitli yazarlar tarafından çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmalarda genel olarak turizmin yerel halk tarafından algılanan faydalarının (olumlu etkilerinin) yaşam kalitesi üzerinde doğrudan olumlu bir etkiye sebep olduğu (Kim vd., 2013; Caliskan vd., 2022; Keleş, 2021; Türker vd., 2016; Su vd., 2018; Özer & Ataman, 2020; Atsız 2021; Yayla vd., 2023), algılanan maliyetlerinin (olumsuz etkilerinin) ise yaşam kalitesini azalttığı bulunmuştur (Kim vd., 2013; Su vd., 2018). Bunların yanı sıra sosyo-demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, gelir, eğitim, nesil vb.) (Liang & Hui, 2016; Çetin vd., 2021), destinasyon sosyal sorumluluğu (Su vd., 2018), yerel halkın kızgınlığı (Mihalic & Kuscer, 2022) gibi değişkenlerin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri de incelenmiştir.

Literatürde Doxey kızgınlık indeksi temelinde yerel halkın yaşam kalitesini gösteren farklı çalışmalar yürütülmüştür (Akdu & Odemis, 2018; Brown-Roomes, 1992; Zaidan & Kovacs, 2017; Cornell vd., 2019; Szromek vd., 2019; Mihalic & Kuscer, 2020; Yusuf, 2020; Gai vd., 2021; Sunnetcioglu vd., 2021; Buyukkuru & Yilmaz, 2022; Stumpf vd., 2022).

Cornell vd. (2019, s. 9-27) Sagada yerel sakinleri ile gerçekleştirdiği bir araştırmada, ev sahiplerinin turistleri içtenlikle karşılamaya yönelik bir tutumlarının olduğunu ve bölgedeki turizm etkilerini Doxey kızgınlık indeksine göre coşku evresi olarak algıladıklarını ortaya çıkarmıştır. Çalışmada ayrıca yerel sakinlerin yaşam kalitesi ile ilişkili alanlardan en fazla topluluk gururu ve farkındalığı, yaşam biçimleri, topluluk refahı ve kentsel sorunlar alanlarından memnuniyet duydukları ortaya çıkarılmıştır.

Akdu ve Odemis (2018, s. 33-42) Gümüşhane yerel halkı üzerinde gerçekleştirdikleri bir araştırmada ‘‘Doxey Kızgınlık İndeksi’’ne göre Gümüşhane turizminin coşku aşamasında olduğu ve Gümüşhane sakinlerinin büyük çoğunluğunun turizmin bölgede sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olarak herhangi bir olumsuz etkiye sebep olmadığını algıladıklarını ortaya çıkarmıştır.

Sunnetcioglu vd. (2021, s. 1-11) Bozcaada ve Gökçeada’larında gerçekleştirdiği bir araştırmada her iki adada yaşayan yerel halkın turizmin bölgelerinde trafik sıklıkklığı, park yeri sorunları, emlak ve gayrimenkul fiyatlarında artış, kısa süreli daire kiralama sorunları, hava, gürültü ve çevre kirliliği gibi sorunlara neden olduğunu algıladıklarını ortaya çıkarmıştır. Araştırmada ayrıca Doxey kızgınlık indeksine göre Gökçeada yerel halkının adalarındaki turizm etkilerini coşku evresinde, Bozcaada yerel halkının ise kızgınlık evresinde değerlendirdiklerini ortaya çıkarılmıştır.

Szromek vd. (2019, s. 9-11) Polonya’nın Krakow semtinde ikamet eden yerel halk üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada yerel halkın çoğunluğunun turizm etkilerini Doxey modelinin ilk iki aşamasında olarak (coşku ve ilgisizlik) olarak değerlendirdiğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmada Stare Miasto bölgesinde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerini düşmanlık evresinde olarak değerlendirdiği ve turizmin bölgelerinde park yeri sorunları, trafik sıklıkklığı, yüksek kira, toplu taşıma hizmetlerinde kalabalıklaşma, yüksek arazi fiyatları, hava kirliliği, çöp, mal ve hizmet fiyatlarının artması, aşırı gürültü ve kısa süreli kiralama ile ilgili sorunlara yol açtığını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Buyukkuru ve Yılmaz (2022, s. 960) Kapadokya yerel halkı üzerinde yürüttükleri bir araştırmada yerel halkın turizm etkileri algılarının Kızgınlık Modeline göre ‘‘ilgisizlik’’ aşamasında olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Brown-Roomes (1992, s.76) Jamaika’nın Ocho Rios turizm destinasyonunda yaşayan yerel halk üzerinde yürüttüğü bir araştırmada Doxey’in 4 kızgınlık seviyesi ile yaşam kalitesi algısı arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürmüş ancak bu 4 seviye ile yaşam kalitesi arasında herhangi bir ilişki bulamamıştır.

Zaidan ve Kovacs (2017, s. 303) Dubai’de gerçekleştirdiği bir araştırmada Dubai’deki turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde istihdam yaratma, altyapı gelişimi, turizm tesisleri, alışveriş ve eğlence yerlerinin sayısının artması gibi olumlu etkileri olduğu bulunmuştur. Araştırmada ayrıca Dubai’de ikamet eden yerli halkın kızgınlık düzeyinin düşük kaldığı ve yerel halkın bölgedeki turizm etkilerini Doxey Kızgınlık modeline göre coşku ve ilgisizlik düzeyinde algıladıkları ortaya çıkarılmıştır.

Stumpf vd. (2022, s. 1-15) Çek Cumhuriyeti’nin Cesky Krumlov Kasabasında bulunan yerel halkla gerçekleştirdiği bir araştırmada Doxey Kızgınlık Teorisi temelinde bölgedeki turizm yoğunluğu ile bölge sakinlerinin rahatsızlığı arasındaki ilişkiyi bulmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda yerel halkın aşırı kalabalık, artan fiyatlar trafik durumundan rahatsızlık duydukları ve turizmin bölgedeki etkilerini kızgınlık seviyesinde değerlendirdikleri bulunmuştur.

Gai vd. (2021, s. 40-47) turistik bir köy olan Pujon Kidul’da gerçekleştirdiği bir araştırmada köydeki turizm etkilerinin yerel halk tarafından coşku evresinde olarak görüldüğü ve turizmin bölgeye yeni iş fırsatları, gelir artışı, yollar, tesisler ve diğer altyapının hizmetlerinin gelişimi gibi faydalar sağlayarak yerel halkın yaşam kalitesine katkıda bulunduğunu ortaya çıkarmıştır.

Mihalic ve Kuscer (2020, s. 16-25) Slovenya’nın Ljubljana kentinde gerçekleştirdikleri bir araştırmada turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesi ve turizmin etkilerine yönelik kızgınlık seviyeleri

üzerinde bir etkisi olduğunu, turizmin olumlu etkilerinin yaşam kalitesi ve kızgınlık seviyelerini olumlu, olumsuz etkilerinin ise yaşam kaliteleri ve kızgınlık seviyelerini olumsuz bir şekilde etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

Yusuf (2020, s. 208-218) Endonezya'nın Yogyakarta şehrinde yürüttüğü bir araştırmada yerel halkın turizmin bölgede sebep olduğu etkileri kızgınlık seviyesinde değerlendirdikleri ve turizmden, toplumsal katılım (örn., bölgede yerel halktan ziyade turizm şirketlerinin ve bölgeye dışarıdan gelen insanların turizmden finansal kazançlar sağlaması) ve turizmin sebep olduğu sosyal maliyetler (örn. norm ve değerlerin metalaştırılması, suç sayılarının artması ve kamu hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşanması) konularında rahatsız duyduklarını ortaya çıkarılmıştır.

Tüm bu çalışmalar gözönünde bulundurularak araştırma hipotezleri aşağdaki gibi kurulmuştur:

H1: Coşku evresinin yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır.

H2: İlgisizlik evresinin yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır.

H3: Kızgınlık evresinin yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi bulunmaktadır.

H4: Düşmanlık evresinin yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi bulunmaktadır.

Doxey Kızgınlık İndeksi ve Turizme Verilen Destek Arasındaki İlişi

Turizmin büyük ölçüde yerel halkın iyi niyetine dayanmasından ötürü, onların turizme verdikleri destek, turizmin gelişimi, başarısı ve sürdürülebilirliği için oldukça gereklidir (Gursoy vd., 2002, s. 79). Yerel halkın turizme olan aktif desteği, turizm endüstrisinin sürdürülebilir bir şekilde gelişimi için şarttır (Nunkoo, 2016, s. 589; Than, 2020, s. 363).

Turizm perspektifinden bakıldığında sosyal değişim teorisi (STD), bireylerin turizme yönelik tutumlarının ve turizme verdikleri destek düzeyinin turizmin kendileri ve toplulukları üzerindeki sonuçlarını değerlendirmelerinden etkileneceğini varsaymaktadır (Ward & Berno, 2011, s. 1557). Bu kapsamda STD temelinde kabul gören en yaygın yaklaşım fayda-maliyet yaklaşımıdır (Stylidis vd., 2014, s. 261). "Maliyetler" terimi turizin algılanan olumsuz etkileri, "faydalar" terimi ise turizmin algılanan olumlu etkileri anlamına gelmektedir (Rua, 2020, s. 168). Bu kapsamda turizm perspektifinden bakıldığından SDT, yerel halkın turizmin bir bölgede sebep olduğu maliyetleri ve faydaları incelemeleri ve turizmin olumsuz (maliyetler) etkilerinden çok olumlu etkilerini (faydalarını) algırlarsa bölgelerindeki turizm gelişimini destekleyeceklerini öne sürmektedir (Ward & Berno, 2011, s. 1557).

Turizme verilen destek ile ilgili gerçekteştirilen daha önceki araştırmaların çoğunluğu sosyal değişim teorisi (STD) temelinde incelenmiş ve turizmin algılanan olumlu etkileri (faydaları) ve algılanan olumsuz etkilerinin (maliyetlerinin) destek üzerinde etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Gerçekteştirilen bu araştırmalarda turizmin algılanan faydalarının turizme verilen destek üzerinde olumlu (Gürsoy vd., 2002; Gursoy & Rutherford, 2004; Brida, 2011; Nunkoo & Ramkissoon, 2012; Lee, 2013; Brida, 2014; Stylidis vd., 2014; Nunkoo & So, 2015; Ayazlar, 2016; Adongo vd., 2017; Su vd., 2018; Özyurt & Gülmez, 2020; Rua, 2020; Çiçek & Sarı, 2018; Keleş, 2021; Mancı, 2022), algılanan maliyetlerin turizme verilen destek üzerinde olumsuz (Lee, 2013; Ayazlar, 2016; Su vd., 2018; Rua, 2020; Özyurt & Gülmez, 2020; Mancı, 2022) ve algılanan maliyetlerin turizme verilen destek üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sunucuna ulaşılmıştır (Gursoy vd., 2002; Nunkoo & Ramkissoon, 2012; Nunkoo & So, 2015). Bu çalışmaların dışında, duygusal dayanışma (Erul & Uslu, 2022), turizm elde edilen kişisel fayda (Latkova & Vogt, 2012; Rua, 2020), topluluğa bağlılık (Nicholas vd., 2009; Lee, 2013; Morales vd., 2018; Rua, 2020; Erul & Uslu,

2022), topluluk katılımı (Lee, 2013; Nicholas vd., 2009; Wang vd., 2021), sosyo-demografik değişkenler (cinsiyet-yaş, medini durum, eğitim durumu, iş durumu, ikamet süresi , etnik köken v.b) (Long, 2011), ekosentrik tutum (Jurowski & Gursoy, 2004), turizm merkezine uzaklık (Sharma & Dyer, 2009), yerel ekonominin durumu (Gursoy & Rutherford, 2004) gibi değişkenlerin de turizme verilen destek üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Literatürde Doxey kızgınlık indeksi temelinde yerel halkın turizme desteğini gösteren çok farklı çalışmalar yürütülmüştür (Imbeah vd., 2016; Zaidan & Kovacs, 2017; Cornell vd., 2019; Shobha 2019; Qin vd., 2021).

Cornell vd. (2019, s. 9-27) Sagada yerel halkı ile gerçekleştirdiği bir araştırmada, yerel halkın turizm etkilerinin evresini coşku evresinde olarak algıladıklarını ve yaşam kalitesi ile ilişkili bazı alanların (örn., topluluk gururu ve farkındalığı, yaşam biçimleri, topluluk refahı ve kentsel sorunlar v.b) turizm gelişimine verilen destekle ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Shobha (2019, s. 148) Kodagu'da bulunan yerel halk üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada yerel halkın çoğunluğunun artan turizm faaliyetleri nedeniyle trafik sıkışıklığı, kültürünün ticarileşmesi, gösteriş etkisi, yerel ürünlerin artan fiyatları, kirlilik, değişen arazi kullanım kalıpları, sürdürülemez kentleşme gibi küçük bir rahatsızlıkla karşı karşıya olduğunu, bölgedeki turizm faaliyetlerinin seviyesini Doxey Kızgınlık İndeksine göre kızgınlık düzeyinde algıladıklarını ancak artan turizm faaliyetlerine karşı olmalarına rağmen dolaylı olarak turizme destek verdiklerini ortaya çıkarmıştır.

Qin vd. (2021, s. 1) yerel halkın turizme olan toleransının (hoşgörüsünün), turizmin algılanan olumsuz etkileri ile turizm gelişimine verilen destek arasındaki ilişkide önemli bir düzenleyici rol oynadığını, turizm etkilerine karşı toleransı düşük olan yerel halkın turizmin olumsuz etkilerine karşı daha duyarlı olduklarını ve bu nedenle de turizm gelişimini daha az desteklediklerini ortaya çıkarmıştır.

Imbeah vd. (2016, s. 1-13) Doxey'nin Kızgınlık Modelini kullanarak, Gana'da yaşayan yerel halkın Kwahu Paskalya Festivali hakkındaki görüşleri ve ev sahibi-konuk etkileşimi hakkındaki farkındalıklarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda yerel halkın festival turizminin etkilerini çoğunlukla coşku evresinde gördüğü ve turizm gelişimini desteklediklerini ortaya çıkarılmıştır.

Zaidan ve Kovacs (2017, s. 303) Dubai'de gerçekleştirdiği bir araştırmada, Dubai yerel halkının şehirlerindeki turizm etkisini Doxey Kızgınlık modeline göre coşku ve ilgisizlik düzeyinde gördüklerini, şehirlerini ziyaret eden turistlere karşı olumlu bir tavır sergilediklerini ve bu nedenle halkın çoğunluğunun turizm gelişiminin devam etmesinden yana olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Yukarıda gerçekleştirilen çalışmalar temelinde araştırma hipotezleri şu şekilde kurulmuştur.

H5: Coşku evresinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır.

H6: İlgisizlik evresinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır.

H7: Kızgınlık evresinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi bulunmaktadır.

H8: Düşmanlık evresinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi bulunmaktadır.

Yaşam Kalitesi ve Turizme Verilen Destek Arasındaki İlişki

Turizm, yerel sakinlerin yaşamlarını etkilemede büyük bir potansiyele sahiptir ve bir destinasyonun gelişimi toplum desteği sürdürülemez (Su vd., 2018, s. 1041). Yaşam kalitesi ile turizme verilen destek arasındaki ilişkiye yönelik literatürde çeşitli yazarlar tarafından farklı araştırmalar yürütülmüştür. Gerçekleştirilen bu çalışmalarda yaşam kalitesinin turizme verilen destek üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ve yaşam kalitesi arttıkça turizme verilen desteğinde arttığı bulunmuştur (Woo vd. 2015; Çiçek & Sarı, 2018; Eslami vd., 2019; Özyurt & Gülmez, 2020; Atsız 2021; Keleş, 2021; Yayla vd., 2023). Tüm bu çalışmalar gözönünde bulundurularak araştırma hipotezi şu şekilde kurulmuştur:

H9: Yaşam kalitesinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır.

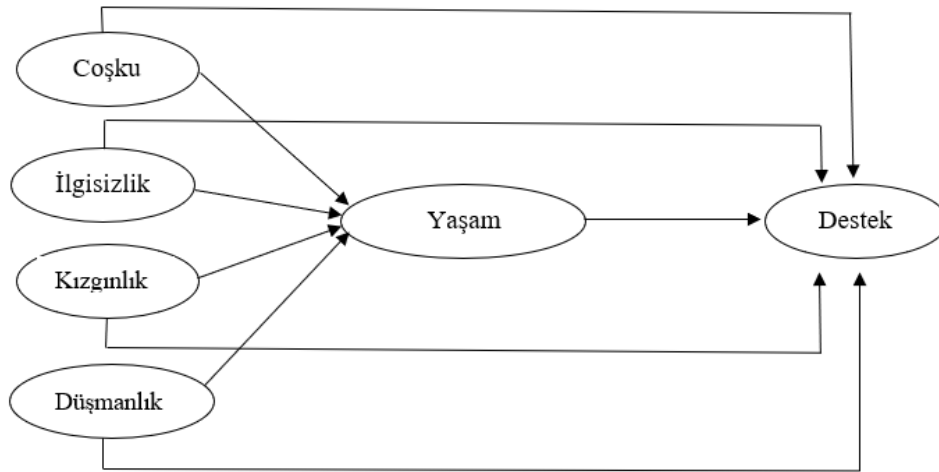
Yöntem

Araştırma Amacı ve Önemi

Mardin Türkiye'nin en önemli kültürel destinasyonların biri olarak görülmektedir (Atsız & Kızılırmak, 2017, s. 27). Mardin kültür turistlerine sunulabilecek değerleriyle günümüzde turizmde önemli bir rol oynamaya başlamış ve sahip olduğu tarihi ve kültürel unsurlarıyla ilgi çekici bir destinasyon haline gelmiştir (Günel, 2005, 98; Toprak, 2015, s. 201). Son yıllarda Mardin'i ziyaret eden turist sayısı oldukça artış göstermiş ve şehre yapılan yatırım ve tanıtımlar artmaya başlamıştır (Ataman, 2019, 43). Örneğin, Mardin 2022 yılında 2 milyon 700.000 turist ağırlamıştır (Cnnturk.com, 2023). Bu nedenle, bu araştırma Doxey kızgınlık indeksine göre Mardin yerel halkının turizmin etkilerine yönelik algılarının, yaşam kaliteleri ve turizme yönelik destekleri üzerindeki etkisini bulmayı amaçlamaktadır. Araştırma, daha önce literatürde Doxey kızgınlık modeline göre turizm etkilerinin yaşam kalitesi ve destek üzerindeki etkilerini doğrudan inceleyen çalışmaların olmaması nedeniyle hem yabancı hem de yerli yazındaki boşluğa katkı sağlaması, turizm planlama ve karar vericilerinin bu etkiler ışığında bölgedeki turizm faaliyetleriyle ilgili planlama ve karar verme süreçlerine ışık tutması ve Mardin turizmin sürdürülebilir bir şekilde yönetilebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırma Modeli

Araştırmada genel tarama modellerinden biri olan ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde, çok sayıda eleman barındıran bir evrende, evren hakkında genel bir kaniya varabilmek amacıyla evrenin tümünden veya evrenden alınacak bir grup örnek veya örneklem üzerinden tarama yapılmaktadır. İlişkiisel tarama modeli ise iki veya daha fazla sayıdaki değişkenler arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır. İlişkiisel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, herhangi bir değişim varsa bu değişimin nasıl olduğu belirlenmeye çalışılır (Bahtiyar ve Can, 2016. 50).

Şekil 2. Araştırma Modeli

Evren ve Örneklem: Araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma evrenini Mardin İli yerel halkı oluşturmaktadır. 2022 yılına göre Mardin ilinin toplam nüfusu 870.374 kişidir (TUIK, t.y.). % 5 örnekleme hatasıyla 100.000 kişinin üzerinde ve 1.000.000 kişi arasında bulunan popülasyon büyüklükleri için örnek büyüklüğü en az 384 kişi olarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004, s. 50). Araştırmada veri toplama aşaması için gerekli olan etik kurulu belgesi Şırnak Üniversitesi Etik Kurul Daire Başkanlığı ve 02.05.2023 tarih/ E-74546226-050.03-66414 sayıyla düzenlenmiştir. Tüm bu bilgiler göz önünde bulundurularak araştırmada tüm yerel halka ulaşım zorluğu ve maliyet ve zaman sebebiyle basit tesadüf örnekleme yöntemi kullanılarak 3 - 10 Mayıs 2023 tarihleri arasında 410 kişiye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Süreci: Araştırmada anket veri toplama tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada kızgınlık indeksine göre yerel halkın turizm etkileri hususundaki algılarına ölçmek için Akdu ve Odemis (2018); yaşam kalitesini ölçmek için Caliskan vd. (2022) ve yerel halkın turizme yönelik desteğini ölçmek için Gannon vd. (2020) çalışmalarında kullandıkları ölçekler uyarlanmıştır. Araştırmada 1= Kesinlikle Katılmıyorum'dan 5= Kesinlikle Katılıyorum'a kadar değişen puan aralıklarında 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Anket 4 bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde tanımlayıcı bilgilere ait sorular, ikinci bölümünde Doxey kızgınlık indeksine göre turizmin algılanan etkilerine dair sorular, üçüncü bölümünden yaşam kalitesine yönelik sorular, dördüncü ve son bölümde ise turizme verilen destek ile ilgili sorular yer almaktadır.

Veri Analiz Tekniği: Verilerin analiz aşamasında tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik analizi, açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, korelasyon analizi, yapısal eşitlik modelinden faydalanılmıştır. Tüm bu analizler SPSS İstatistik 26 ve AMOS 24 programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlilik: Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik düzeyleri tablo 3'te gösterilmiştir (bkz. Cron). Bu doğrultuda ölçeklerin hepsinin güvenilirlik değerlerinin 0,80'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Alfa katsayısının $0,80 \leq \alpha < 1,00$ olduğu durumda ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Terzi, 2019, s.13) Bu durumda araştırmada kullanılan ölçekler yüksek derecede güvenirlidir.

Bulgular

Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin bulgular tablo.1'de gösterilmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan bireylerin %59.7'i gibi büyük bir çoğunluğu 18-35 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır. Eğitim durumları

bakımından katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%42) lise mezunudur. Gelir durumları bakımından katılımcıların çoğunluğu (%46,8) 6000-11.999 TL arasında gelire sahiptir. İş faaliyeti bakımından katılımcıların %43.2 ile büyük bir çoğunluğu serbest meslekte çalışmaktadır. İkamet bölgesi açısından katılımcıların çoğunluğu (%74.4) Artuklu ve Midyat ilçelerinde ikamet etmektedir. İkametgah süresi bakımından katılımcıların %60'1 ile büyük çoğunluğu 20 yıl ve üzerinden beri Mardin'de yaşamaktadır. Cinsiyet bakımından katılımcıların %79.5'i erkektir. Medeni durum bakımından katılımcıların % 52.2'si evli turizm sektöründe çalışma bakımından ise katılımcıların %62.9'u turizm sektöründe çalışmamaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Yaş	Eğitim		Gelir					
	F	P	F	P	F	P	F	P
18-25	117	28,5	İlkokul	30	7,3	0-5999	109	26,6
26-35	128	31,2	Ortaokul	50	12,2	6000-11.999	191	46,6
36-45	84	20,5	Lise	172	42,0	12.000-17.999	84	20,5
46-55	50	12,2	Ön lisans	65	15,9	18.000-23.999	9	2,2
56-65	24	5,9	Lisans	75	18,3	24.000-29.999	11	2,7
66 ve üstü	7	1,7	Y. lisans	15	3,7	30.000 üzeri	6	1,5
Toplam	410	100,0	Doktora	3	0,7	Total	410	100,0
			Toplam	410	100,0			
İş Faaliyeti	İkametgâh Bölgesi		İkametgâh Süresi					
	F	P	F	P	F	P	F	P
Öğrenci	57	13,9	Artuklu	157	38,3	1 yıldan az	3	0,7
Serbest mes.	177	43,2	Kızıltepe	74	18,0	1-5 yıl	20	4,9
İşçi	105	25,6	Midyat	148	36,1	6-10	24	5,9
Memur	38	9,3	Nusaybin	19	4,6	11-15	37	7,6
İşsiz	9	2,2	Diğer	12	2,9	16-20	70	17,1
Emekli	17	4,1	Toplam	410	100,0	20 yıl ve üzeri	262	63,9
Ev hanımı	7	1,7				Toplam	410	100,0
Toplam	410	100,0						
Cinsiyet	Medeni Durum		Turizm Sektöründe Çalışma					
	F	P	F	P	F	P	F	P
Kadın	84	20,5	Evli	214	52,2	Evet	152	37,1
Erkek	326	79,5	Bekar	196	47,8	Hayır	258	62,9
Toplam	410	100,0	Toplam	410	100,0	Toplam	410	100,0

Verilerin normallik değerlerine bakıldığında, sosyal bilimlerde çoklu normalliği sağlamak güç olduğundan merkezi limit teoremine göre büyük örneklem sayısına (n>300) sahip araştırmalarda normal dağılım varsayımı kabul edilebilir (Kalaycı, 2008). Bu kapsamda çalışmada yer alan parametrelerin normallik varsayımını sağladığı öngörülmüştür.

Değişkenlere ait korelasyon analizi sonuçları, Cronbach α ile ortalama değerler Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Korelasyon Analizi

	Ort.	Coşk.	İlgisiz.	Kızgın.	Düşman.	Y.Kal.	Destk.	Crb.
Coşku	3,820	1	,289**	,125*	-,243**	,187**	,625**	0,93
İlgisizlik	3,286		1	,232**	,201**	,411**	,155**	0,82
Kızgınlık	2,903			1	,539**	-,086	-,052	0,82
Düşmanlık	2,419				1	-,159**	-,332**	0,90
Y. Kalitesi	3,275					1	,314**	0,89
Destek	3,601						1	0,92

Tablo 2 ele alındığında, parametrelere ait ortalama skorların genel olarak 3'ün üzerinde olduğu saptanmıştır. Parametreler arasındaki coşku ile diğer değişkenler arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Ancak düşman değişkeni ile negatif yönde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Benzer şekilde ilgisiz değişkeni ile diğer değişkenler arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Kızgınlık değişkeni ile düşmanlık anlamlı ve pozitif yönde ilişki göstermişken, yaşam kalitesi ve destekle anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Düşman değişkeni ise yaşam kalitesi ve destek ile anlamlı ve negatif yönde bir ilişki göstermiştir.

Değişkenlere ait açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Araştırmada yer alan değişkenler için temel bileşenler analizi yapılarak alt bileşenlere ayrılan faktörler için dikey döndürme yapılmıştır. Bu kapsamda elde edilen sonuçlar Tablo 3'teki gibidir.

Tablo 3. Değişkenlere Ait AFA Sonuçları

Faktörler	Değişkenler	Faktör Yüklere	$\bar{x}$ (Ortalama)	Açıklanan Varyans	Öz Değer
Düşmanlık	Mardin'de turizmin devam ettirilmesinden artık hoşlanmıyorum	,879	2,4195	28,382	5,676
	Yerli ve yabancı turistler beni huzursuz ediyor.	,832			
	Mardin'deki turizm faaliyetleri canımı sıkmaya başladı.	,798			
	Turizm, bölgemizde şiddet eğilimini ve dolayısıyla suç oranlarını artırmıştır.	,739			
	Mardin'de turizmin çevre kirliliğine neden olduğunu düşünüyorum.	,671			
	Turizm ahlaki ve kültürel değerlerimize zarar vermektedir	,626			
Coşku	Mardin'e gelen yerli ve yabancı turist sayısının artmasını isterim.	,880	3,8205	24,440	4,888
	Mardin'de turizmin gelişmesi için daha çok çalışmalıyız.	,878			
	Turizm Mardin'de sosyal ve kültürel etkileşimi arttıracaktır	,869			
	Turizm yakında Mardin'in en önemli gelir kaynaklarından biri haline gelebilir	,864			
	Bir bölgenin kalkınması için turizmin önemli olduğunu düşünüyorum.	,841			
İlgisizlik	Turizm Mardin'in önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir	,838	2,9030	10,788	2,158
	Mardin olarak diğer turistik bölgelerle rekabet edebilecek seviyedeyiz.	,787			
	Mardin'de turizmin gelişmesinden kısmen memnunuz	,759			
	Mardin'de turizmin gelişmesi için gerekli çalışmaların (tanıtım, reklam gibi) yapıldığını düşünüyorum.	,733			
	Mardin olarak yeterli sayıda turistimiz var.	,604			
	Turizmin olumsuz çevresel etkileri olabileceğine dair şüphelerim var.	,802			
Kızgınlık	Turizmin bölge insanının sosyal ve kültürel değerlerine zarar verebileceğini düşünüyorum.	,778	3,2859	6,178	1,236
	Yerli ve yabancı turistlerle ilişkilerin rahatsız edici şekilde bozulmaya başladığını düşünüyorum.	,698			
	Turizmin hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğini düşünüyorum.	,637			

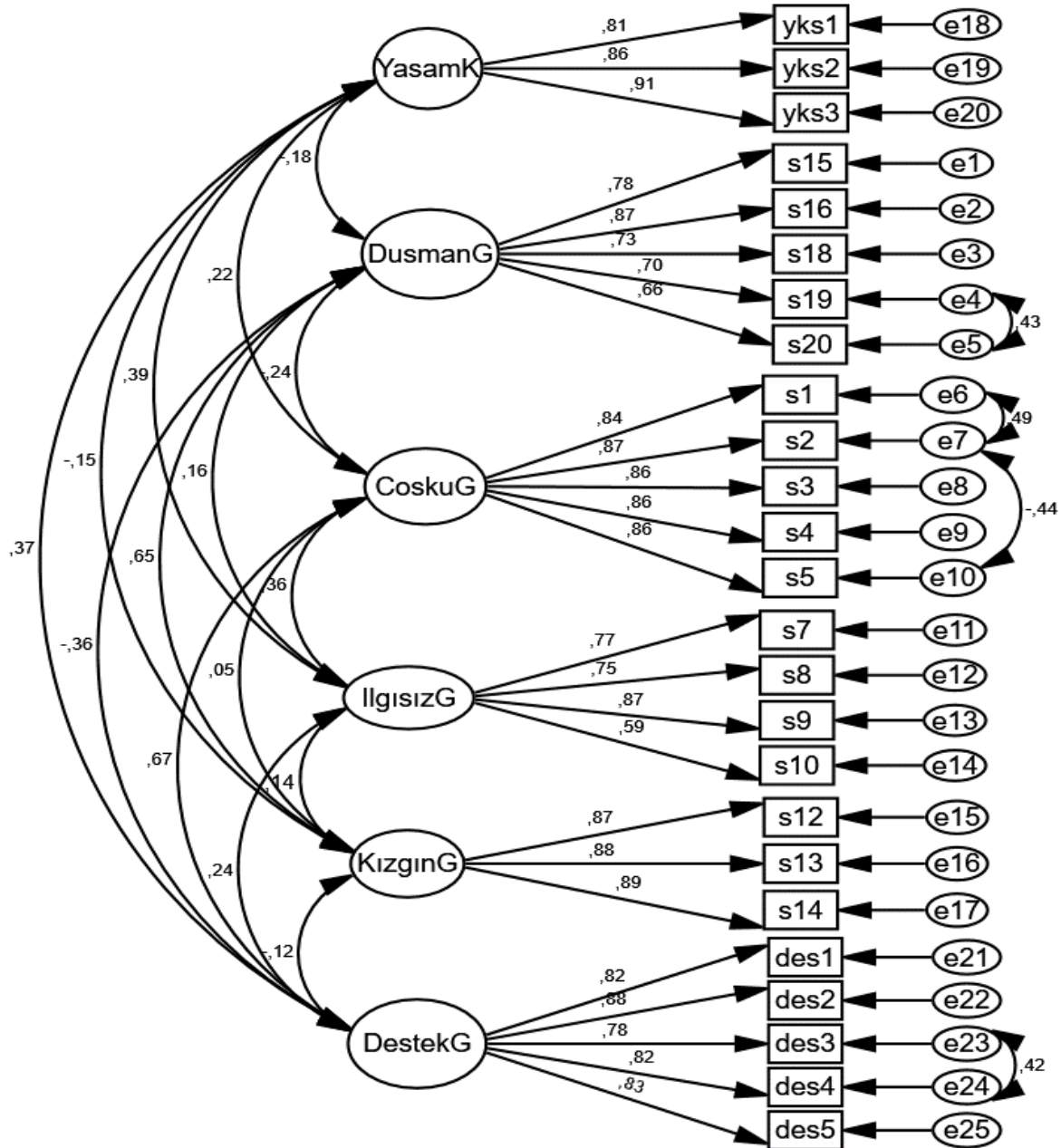
Tablo 3. Değişkenlere Ait AFA Sonuçları (devamı)

Destek	Yerel ve merkezi yönetimler turizmin tanıtımını desteklemelidir.	,887	3,6010	75,625	3,781
	Topluluğumda turizmin aktif olarak teşvik edilmesi gerektiğine inanıyorum	,883			
	Turizmi destekliyorum ve onun topluluğumun önemli bir parçası haline geldiğini görmek istiyorum	,865			
	Tarihi alanların korunması ve turizm gelişiminin sağlanması için planlar geliştirmek önemlidir.	,862			
	Yerel halk, kültürel miras alanlarındaki turizm faaliyetlerinin gelişimi ve korunması hususunda yürütülen programlara katılmalıdır.	,850			
Yaşam Kalitesi	Mardin'deki sosyalleşme olanaklarından memnunum.	,930	3,2756	82,282	2,468
	Mardin'deki eğlence ve dinlence tesislerinin sayısından ve kalitesinden memnunum.	,905			
	Mardin'deki kamu hizmetlerinin (sağlık, güvenlik, ulaşım vb.) kalitesinden ve çeşitliliğinden memnunum.	,886			
Değerlendirme Kriterleri	Turizm Etkileri: Kaiser-Meyer-Olkin rnekleme Yeterliliği lss: 0,827 Ortalama Ki- Kare: 5809,389 Bartlett Küresellik Testi: 0,000 ıkarım yöntemi: Temel bileşenler yöntemi, Döndürme tekniği: dikey döndürme, Açıklanan Varyans Toplamı 69,788				
	Yaşam Kalitesi: Kaiser-Meyer-Olkin rnekleme Yeterliliği lss: 0,733 Ortalama Ki- Kare: 733,657 Bartlett Küresellik Testi: 0,000 ıkarım yöntemi: Temel bileşenler yöntemi, Döndürme yok, Açıklanan Varyans Toplamı: 82,282				
	Destek: Kaiser-Meyer-Olkin rnekleme Yeterliliği lss: 0,858 Ortalama Ki- Kare: 1487,337 Bartlett Küresellik Testi: 0,000 ıkarım yöntemi: Temel bileşenler yöntemi, Döndürme yok, Açıklanan Varyans Toplamı: 75,625				

Tablo 3 incelendiğinde, turizm etkilerine ait dört faktör coşku, düşmanlık, kızgınlık ve ilgisizlik olarak ayrılmıştır. Faktör yükleri ve öz değerleri yeterli düzeyde olduğundan faktör yapısı olduğu gibi korunmuş ve herhangi bir madde çıkarımı olmamıştır. Coşku, düşmanlık, ilgisizlik ve kızgınlık değerkenlerine ait elde edilen maddelerin tamamının faktör yükleri (0,50 üstü) literatürde kabul edilen sınırlar üzerinde olduğundan yapı onaylanmıştır. Yaşam kalitesine ait üç maddeden oluşan yapı gerek faktör yükleri gerek öz değer ve gerekse açıklanan varyansı dikkate alındığında kabul edilebilir sınırların üzerinde bulunmuştur. Son olarak destek değerkenini oluşturan maddeler de faktör yükleri, öz değerleri ve açıklanan varyansları açısından kabul edilebilir sınırlar içerisindedir. Bu kapsamda toplam altı faktörden oluşan yapı ortaya konmuştur. Öte yandan açımlayıcı faktör analizine uygunluk açısından KMO değerlerine bakıldığında değerkenlerin tamamının KMO değerleri literatürde kabul göre 0,70 ve üstü değerlere sahiptir.

Ölüm modeli altı gizil değerşkendten ve 25 ifadeden oluşan ölçeğin birinci düzey çoklu faktör yapısı, AMOS 24 Paket Programı yardımıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile sınınmıştır. Verilerin normal dağılımı varsayımından hareketle maksimum olasılık yöntemi ile hesaplama yapılmıştır. Yapılan DFA sonuçlarına göre yazında kabul edilen uyum iyiliği değerlerine ulaşılamamıştır. Bu nedenle düzeltme indeksleri değerlendirilmiş ve sırasıyla düşman gizil değerşkenindeki bir madde (s17) (Yerli ve yabancı turistler beni huzursuz ediyor) ve ilgisiz gizil değerşkenindeki bir ifade (s6) (Mardin olarak yeterli sayıda turistimiz var) apraz yüklenme eğilimi gerekçesiyle analiz dışında bırakılarak test tekrar edilmiştir (Gürbüz, 2021, 80-81). Analiz tekrarlandığında yyum iyiliği değerleri kabul sınırları içersine hala gelmediğinden modifikasyon indekslerinden en yksekteen başlayarak dört hata terimi arasında sırasıyla kovaryanslar kurulmuştur. E6-e7, e7-e10, e4-e5 ve e23-e24 artık değerleri arasında yapılan modifikasyonlar

sonucunda model uyum iyiliği değerleri yazında kabul edilebilir sınırlar iğerisine girilmiştir. DFA sonucunda elde edilen nihai uyum iyiliği değerleri (ki-kare (χ^2)= 1129,350; serbestlik derecesi (sd)= 256; $p < 0.001$; $\chi^2/sd = 4,412$; CFI= 0.890; SRMR= 0,0539; RMSEA= 0.091) önerilen altı faktörlü modelin veri ile uyumlu ve kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir. şekil 3'teki sonuçlar oluşturulan kavramsal modelin elde edilen veriler tarafından doğrulandığına işaret etmektedir.

şekil 3. Ölçüm modeline dönük DFA Sonuçları

Ayrıca, ölçüm modelinin geçerliliğini ve güvenilirliğini tespit etmek için hesaplanan faktörlerin standardize ve standardize olmayan yol katsayıları, t değerleri, anlamlılık düzeyleri, birleşim ve ayrışım geçerliliğini gösteren AVE ve CR değerleri ile MSV ve ASV değerleri Tablo 4 ve Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 4. İyileştirilmiş Ölçüm modeline İlişkin DFA Sonuçları

			β_1	β_0	S.E.	C.R.	P
s16	<---	DusmanG	1,146	0,866	0,064	18,021	***
s18	<---	DusmanG	0,915	0,734	0,061	15,123	***
s19	<---	DusmanG	0,952	0,704	0,066	14,373	***
s13	<---	KızgınG	1,072	0,882	0,046	23,266	***
yks2	<---	YasamK	1,03	0,855	0,053	19,596	***
des3	<---	DestekG	0,884	0,782	0,05	17,799	***
s1	<---	CoskuG	1	0,837			
s2	<---	CoskuG	0,868	0,870	0,028	30,537	***
s5	<---	CoskuG	0,783	0,860	0,037	21,331	***
s4	<---	CoskuG	0,793	0,859	0,037	21,502	***
s3	<---	CoskuG	0,799	0,862	0,037	21,602	***
s20	<---	DusmanG	0,841	0,664	0,063	13,433	***
s15	<---	DusmanG	1	0,779			
yks1	<---	YasamK	1	0,809			
yks3	<---	YasamK	1,086	0,911	0,053	20,577	***
s12	<---	KızgınG	1	0,868			
s14	<---	KızgınG	1,103	0,885	0,047	23,398	***
des1	<---	DestekG	1	0,819			
des5	<---	DestekG	1,026	0,826	0,053	19,318	***
des4	<---	DestekG	0,944	0,821	0,049	19,104	***
des2	<---	DestekG	0,972	0,875	0,046	20,938	***
s7	<---	İlgisizG	1	0,769			
s10	<---	İlgisizG	0,852	0,594	0,073	11,621	***
s9	<---	İlgisizG	1,158	0,868	0,069	16,774	***
s8	<---	İlgisizG	1,041	0,750	0,07	14,933	***

β_0 = Standardize regresyon katsayısı, β_1 = Standardize olmayan beta katsayısı. ***= $p < 0,001$.

Tablo 4 incelendiğinde, ölçüm modelineait altı faktörden oluşan yol katsayıları istatistiksel olarak anlamlıdır. Sırasıyla düşman faktöründe yer alan s15 için $\beta_0 = 0.779$; s16 için $\beta_0 = 0.866$; s18 için $\beta_0 = 0.734$; s19 için $\beta_0 = 0.704$; s20 için $\beta_0 = 0.664$ olarak saptanmıştır. Ayrıca coşku değişkenine ait değerler sırasıyla s1 için $\beta_0 = 0.887$; s2 için $\beta_0 = 0.870$; s3 için $\beta_0 = 0.862$; s4 için $\beta_0 = 0.859$; s5 için $\beta_0 = 0.860$ olarak bulgulanmıştır. İlgisizlik değişkeni için bakıldığında s7 için $\beta_0 = 0.769$; s8 için $\beta_0 = 0.750$; s9 için $\beta_0 = 0.868$; s10 için $\beta_0 = 0.594$ olarak elde edilmiştir. Kızgınlık değişkeni için bakıldığında s13 için $\beta_0 = 0.882$; s14 için $\beta_0 = 0.885$; s12 için $\beta_0 = 0.868$ olarak saptanmıştır. Yaşam kalitesi için yks1 için $\beta_0 = 0.809$; yks2 için $\beta_0 = 0.855$; yks için $\beta_0 = 0.911$ olarak saptanmıştır. Son olarak destek için des1 için $\beta_0 = 0.819$; des2 için $\beta_0 = 0.875$; des3 için $\beta_0 = 0.782$; des4 için $\beta_0 = 0.821$; des5 için $\beta_0 = 0.826$ olarak saptanmıştır. Analize dahil edilen kızgınlık faktörü altındaki s11 maddesi ("Turizmin hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğini düşünüyorum") çakışma ve model uyum iyiliği değerlerini bozduğu için analizden çıkarılmıştır.

Birleşim ve ayrışım geçerliğini sağlamak adına yapılan analizler sonucunda AVE CR ve MSV ASV değerleri Excel yardımıyla hesaplanmış ve ilgili sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde ölçüm modelinin birleşim ve ayrışım geçerliği ile güvenilirliği sağlandığı söylenmektedir.

Tablo 5. Faktörlere Ait güvenilirlik, Geçerlilik ve Korelasyon Sonuçları

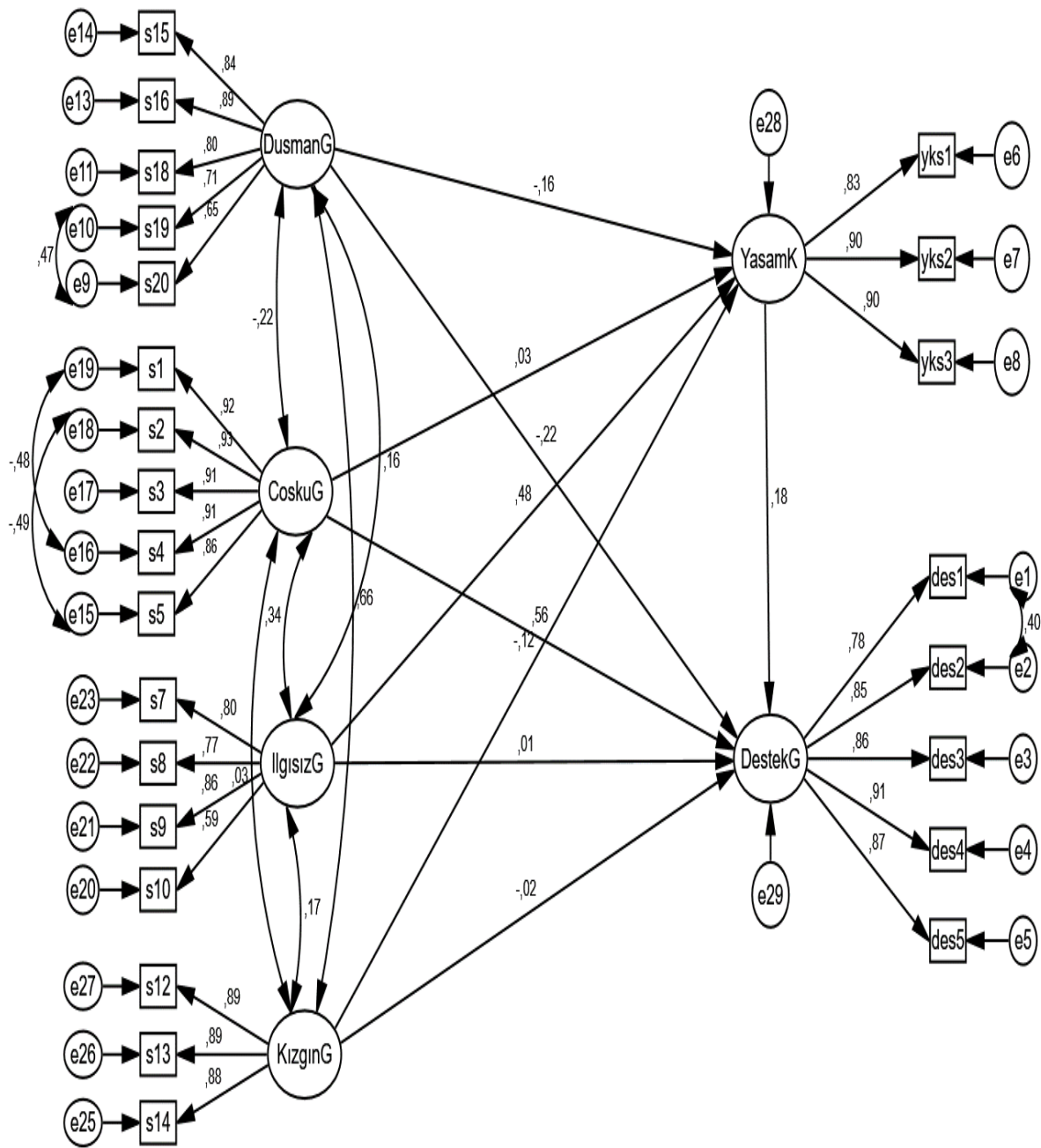
	CR	AVE	MSV	ASV	1	2	3	4	5	6
YaşamK(1)	0,894	0,738	0,154	0,079	0,859					
DüşmanG(2)	0,866	0,566	0,416	0,133	-0,181	0,753				
CoşkunG(3)	0,933	0,736	0,442	0,136	0,221	-0,240	0,858			
İlgisizG(4)	0,836	0,565	0,154	0,077	0,392	0,157	0,356	0,752		
KızgınG(5)	0,910	0,772	0,416	0,095	-0,152	0,645	0,049	0,143	0,878	
DestekG(6)	0,914	0,681	0,442	0,156	0,367	-0,363	0,665	0,244	-0,116	0,825

Not: Koyu yazılan değerler $\sqrt{AVE}$ skorlarını ifade etmektedir.

Ölçüm modeline yönelik faktörlerin güvenilirliği için CR tercih edilmiştir. Birleşim ve ayrışım geçerliliği için ise faktörlerin AVE, MSV ve ASV skorlarına bakılmıştır. Birleşim geçerliliği için $AVE > 0,5$; $CR > 0,7$ ve $CR > AVE$ şeklinde olması beklenmektedir. Öte yandan ayrışım geçerliliği için ise $MSV < AVE$, $ASV < AVE$ ve AVE'nin karekökü $>$ faktörler arası korelasyon olması şeklinde ölçülmektedir (Gürbüz, 2019; Hair, vd, 2014). Bu kapsamda Tablo 5 ele alındığında, tüm faktörlerin yüksek güvenilirliklere sahip olduğu (Hepsinde 0,70'ten yüksek skorlar vardır) gözlenmektedir. Ayrıca faktörlere ait AVE değerlerinin tamamı CR değerlerinden daha düşük ve AVE skorlarının 0,5 üzerinde olması faktörlerin birleşim geçerliliğini sağladığına işaret etmektedir. Dahası faktörlere ait AVE skorlarının MSV ve ASV skorlarından yüksek olması da faktörlerin ayrışım geçerliliği sağlandığını ifade etmektedir. Son olarak faktörlerin $\sqrt{AVE}$ skorlarının faktörler arası korelasyon değerlerinden daha yüksek olması ayrışım geçerliliğini olduğuna bir başka işarettir (Gürbüz, 2021, s. 85-86). Bu kapsamda oluşturulan ölçüm modeli için güvenilirlik, geçerlilik değerleri yazında kabul edilen sınırlarda sağlandığı söylenmektedir.

Ölçüm modelinden sonra hipotezleri test etmek için yapısal eşitlik modeli yapılmıştır. İlgili sonuçlar Şekil 4'teki gibidir.

Şekil 4. Yem Modeline İlişkin Sonuçlar

Araştırma hipotezleri AMOS 24 Programı kullanılarak test edilmektedir. İlk adımda turizm etkilerinden düşmanlık, coşku, ilgisizlik ve kızgınlık değişkenleri ile yaşam kalitesi ve destek değişkenlerinden oluşan ölçüm modeli sınanmıştır. Verilerin normal dağılması gerekçesiyle maksimum olasılık tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda uyum iyiliği değerleri kabul edilebilir sınırlarda olmadığından en yüksekte başlayarak sırasıyla e15-e18, e16-e19, e9-e10 ve e1-e2 hata terimleri arasında kovaryans matrisi oluşturulmuş ve model kabul edilebilir sınırlara ulaşmıştır. Yapısal eşitlik modelinde (YEM) yer alan gizil değişkenlere ait herbir gözlenen değişkenlerin yol katsayıları anlamlı ve faktör yükleri yüksek çıkmıştır. Nihai olarak elde edilen model elde edilen veriler tarafından desteklenmekte ve uyum iyiliği değerleri yazında kabul edilen sınırlar içerisinde (ki-kare (χ^2)= 1058,264; serbestlik derecesi (sd)= 256; $p < 0.001$; $\chi^2/sd = 4,134$; CFI= 0.904; SRMR= 0,0566; RMSEA= 0.091).

Ölçüm modelinin onaylanmasının ardından örtük değişkenli yapısal model üzerinden araştırma hipotezleri sınanmıştır. Ölçme ve yapısal modele yönelik analiz sonuçları Tablo 6'daki gibidir. Sonuçlar incelendiğinde, turizm

etkilerinden düşmanlığın yaşam kalitesi üzerindeki etkisi anlamlık düzeyde ve negatif yöndedir ($\beta_0 = -0.161$; $p < 0.05$). Ayrıca ilgisiz turizm etkisinin de yaşam kalitesi üzerinde anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir etkisi gözlenmektedir ($\beta_0 = 0.475$; $p < 0.001$). Buna karşın coşkunun yaşam kalitesi üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\beta = 0.025$; $p = 0.658$). Dahası turizm etkilerinden kızgının da yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi gözlenmemektedir ($\beta = -0.12$; $p = 0.103$). Öte yandan düşmanın destek üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = -0.215$; $p < 0.001$). Dahası coşkunun destek üzerindeki etkisi de istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0.559$; $p < 0.001$). Buna karşın ilgisiz ($\beta = 0.013$; $p = 0.814$) ve kızgın ($\beta = -0.022$; $p = 0.716$) değişkenlerinin destek üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Son olarak yaşam kalitesinin destek üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0.178$; $p < 0.001$). Bu kapsamda H2, H4, H5, H8 ve H9 hipotezleri kabul edilirken, H1, H3, H6 ve H7 hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 6. Yem Analizine İlişkin Parametre Tahmin Değerleri

			β_1	β_0	S.H.	
YasamK	<---	DusmanG	-0,214	-0,161*	0,105	$R^2 = 0,258$
YasamK	<---	CoskuG	0,031	0,025	0,07	
YasamK	<---	IlgisizG	0,704	0,475**	0,103	
YasamK	<---	KizginG	-0,115	-0,12	0,071	
DestekG	<---	DusmanG	-0,25	-0,215**	0,077	$R^2 = 0,513$
DestekG	<---	CoskuG	0,599	0,559**	0,058	
DestekG	<---	IlgisizG	0,017	0,013	0,07	
DestekG	<---	KizginG	-0,018	-0,022	0,05	
DestekG	<---	YasamK	0,156	0,178**	0,044	
$X^2 [256, N=410] = 1058,264$; $p < 0,001$; $X^2/df = 4,134$; $CFI = 0,904$; $SRMR = 0,566$; $RMSEA = 0,091$						

β_0 = Standardize regresyon katsayısı, β_1 = Standardize olmayan beta katsayısı. * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,001$.

Tartışma

Gerçekleştirilen bu araştırmada Doxey kızgınlık indeksine göre Mardin yerel halkının turizmin etkilerine yönelik algılarının, yaşam kaliteleri ve turizme yönelik destekleri üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Araştırmada Doxey kızgınlık indeksine göre Mardin yerel halkının turizm algısının çoğunlukla coşku ($\bar{X} = 3,8205$) evresinde olduğu görülmüştür. Mardin ili tarihi ve kültürel değerleri ile Türkiye’de kültür turizminde önde gelen illerden biridir. Mardin 2022 yılında toplamda 2 milyon 700 bin turist ağırlamıştır (Keskin, 2023). Mardin kültür turizminde yıllardır Türkiye’de ön plana çıkan başlıca illerden biri olmasına rağmen araştırmada yerel halkın coşku evresinde olduğu ve turistleri ağırlamaktan hala mutluluk ve heyecan duydukları ortaya çıkarılmıştır. Bu durum Mardin İli’nde yapılan turizm faaliyetlerinin kitle turizmi gibi olmaması ve bölgeye taşıma kapasitesini aşacak düzeyde milyonlarca turist gelmemesinden ve yapılan turizmin sadece yaz ayları gibi sezonluk değil tüm yıla dağılmış olmasından kaynaklanabilir. Mardin yılın tüm aylarında her yerden turist ağırlayan ve alternatif turizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir ildir. Ayrıca halkın eşsiz misafirperverliği ve kendi kültürlerini ve tarihini dışarıya tanıtmaya istekleri bu coşkunun en büyük sebebi sayılabilir.

Araştırmada ayrıca coşkulu hissedenlerden sonra kızgın hissedenlerin oranının da oldukça fazla ($\bar{X} = 3,2859$) olduğu görülmüştür. Bu durum Mardin’in belli bir süre sonra kızgınlık aşamasına girebileceğini gösterebilir. Bunun sebebi Mardin’in kültür turizmi deyince akla ilk gelen illerden biri olması ve yörede yapılan yoğun dizi, film ve tanıtım faaliyetlerinden ötürü başta Artuklu ve Midyat ilçeleri olmak üzere ağırlıklı olarak turist çekmesi ve bundan ötürü halkın bölgeye gelen yoğun turistlerden rahatsızlık duymasından kaynaklanabilir.

Araştırmada Doxey kızgınlık indeksine göre turizm evrelerinden bazılarının yaşam kalitesi üzerinde etkisi bulunmuştur. Örneğin Brown-Roomes (1992, s. 76) Doxey'nin 4 kızgınlık seviyesi ile yerel halkın yaşam kalitelerini algılamaları arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürmüş ancak bu 4 seviye ile yaşam kalitesi arasında herhangi bir ilişki bulamamıştır. Bu araştırmada Brown-Roomes (1992)'un sonucundan daha farklı bir sonuç ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada coşku evresinin yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkisi gözlenmezken, ilgisizlik evresinin yaşam kalitesi üzerinde pozitif etkisi bulunmuş ve bu doğrultuda H1 hipotezi reddedilerek, H2 hipotezi kabul edilmiştir. Tüm bu durum Doxey Kızgınlık İndeksinin temel prensibine uymaktadır. İlgisizlik evresi turist sayısının ve bununla birlikte turizm gelişiminin arttığı bir evre olarak değerlendirilmektedir. Bu evrede turist sayısının artışı, turistlerin bölgede kabul ve turizm gelişimiyle birlikte insanların yaşam kalitelerinde bir artış gözlenmeye başlanmaktadır. Bu sonuç daha önce gerçekleştirilen araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır (Cornell vd., 2019; Zaidan vd., 2017). Örneğin, Zaidan (2017, s. 303) yerel halkın Dubai'deki turizm faaliyetlerini coşku ve ilgisizlik evrelerinde değerlendirdiğini ve turizm faaliyetlerinin yerel halkın yaşam kalitesine istihdam yaratma, altyapıdaki iyileştirmeler, artan sayıda turizm tesisleri, alışveriş ve eğlence yerleri gibi olumlu etkileri olduğunu ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada Mardin yerel halkı içerisinde turizmin etkilerine karşı ilgisizleşmeye başlayan kişilerin yaşam kalitelerinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Bu durum kişilerin turizm sektöründe çalışmaları, turistlerle diğer insanlara göre daha fazla temas halinde olmaları, turizm faaliyetlerinin diğer yerlere kıyasla daha yoğun gerçekleştiği bölgelerde yaşamaları ve turizm gelişiminin olumlu etkilerinden daha fazla pay almaları gibi sebeplerden ötürü kaynaklanabilir. Araştırmada coşku evresinin yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkisinin gözlenememiş olmasının nedeni bu evrede yeni artan turizm faaliyetleri nedeniyle turizmin olumlu etkilerinin daha çok yeni olması ve yerel halkın yaşam kalitesine tam olarak etki edememiş olmasından kaynaklanabilir.

Araştırmada kızgınlık evresinin yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkisi gözlenmezken, düşmanlık evresinin yaşam kalitesi üzerinde negatif etkisi olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda H3 hipotezi reddedilirken, H4 hipotezi kabul edilmiştir. Düşmanlık evresi ise yaşam kalitesinin ciddi şekilde bozulduğu ve turistlerin bölgede olan her olumsuz etkiden sorumlu tutulduğu bir evreyi temsil etmektedir. Araştırmada Mardin yerel halkı içerisinde turizmin etkilerini düşmanca değerlendiren kişilerinin yaşam kalitelerinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu durum kişilerin turizm faaliyetlerinin diğer yerlere kıyasla daha yoğun gerçekleştiği bölgelerde yaşamaları ve turizm gelişiminin olumsuz etkilerinden daha fazla pay almaları gibi sebeplerden kaynaklanabilir. Kızgınlık evresinin yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkisinin görülmemesinin nedeni ise bu evrede turizmin olumsuz etkilerinin bölgede yeni gözlenmeye başlaması sebebiyle bu etkilerin yaşam kalitelerine tam olarak etki etmemiş olmasından kaynaklanabilir. Literatürde kızgınlık ve düşmanlık evrelerindeki etkilerin doğrudan yaşam kalitesi üzerindeki etkisini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılamamıştır ancak daha önce gerçekleştirilen çalışmalarda kızgınlık ve düşmanlık gibi turizmin olumsuz etkilerinin görüldüğü aşamalarda bölgede trafik sıklıkığı, park yeri sorunları, emlak ve gayrimenkul fiyatlarında artış, kısa süreli daire kiralama sorunları, hava, gürültü ve evre kirliliği, aşırı kalabalık, yüksek arazi fiyatları, p, mal ve hizmet fiyatlarının artması, norm ve değerlerin metalaştırılması, suç sayılarının artması ve kamu hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşanması gibi sorunların olduğu ve yerel halkın yaşam kalitesinin de bu sorunlardan olumsuz etkilendiği belirtilmiştir (Szromek vd., 2019; ; Yusuf, 2020; Sunnetcioglu vd. 2021; Stumpf vd., 2022).

Araştırmada coşku evresinin destek üzerinde pozitif, düşmanlık evresinin ise destek üzerinde negatif etkisi olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda H5 ve H8 hipotezleri kabul edilmiştir. İlgisizlik ve kızgınlık evrelerinin ise turizme verilen destek üzerinde herhangi bir etkisi gözlenmemiştir. Bu doğrultuda H6 ve H7 hipotezleri reddedilmiştir. Coşku

evresi turizm faaliyetlerinin yeni başladığı dönemlerde kişilerin turistlerin varlığından ve turistleri ağırlamaktan mutluluk ve heyecan duyarak turizm gelişimi destekledikleri bir evredir. Düşmanlık evresi ise bölgedeki her olumsuz etkiden turistlerin sorumlu tutulduğu ve turistlerin ağırlanmak istemediği bir evreyi yansıtmaktadır. Bu nedenle bu sonuç Doxey kızgınlık indeksinin temel prensibine uyan bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır. Araştırmada Mardin yerel halkı içerisinde turizm etkilerini coşkulu olarak görenlerin turizm gelişimini destekledikleri, etkileri olumsuz görüp düşmanca değerlendirenlerin ise gelişimi desteklemedikleri ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuç daha önceki yapılan araştırmalarla tutarlıdır (Zaidan & Kovacs; 2017; Gai vd., 2021; Qin, 2021). Daha önceki araştırmalarda Zaidan ve Kovacs (2017, s.303) turizmin etkilerini coşku ve ilgisizlik düzeyinde algılayan yerel halkın turizmi desteklediğini, Gai vd. (2021, s. 40) ise etkileri coşku evresinde değerlendiren kişilerin turizmin gelişimini desteklediğini ortaya çıkarmışlardır. Benzer şekilde Qin vd. (2021, 1) ise olumsuz turizm etkilerine karşı daha duyarlı olduklarını ve bu nedenle turizm gelişimini daha az desteklediklerini ortaya çıkarmıştır. Araştırmada ilgisizlik evresinin turizme verilen destek üzerinde herhangi bir etkisinin olmaması, kişilerin yaşam kalitelerinin iyileşmeye başlamasından ötürü turizme karşı kayıtsız kalmalarından, kızgınlık evresinin turizme verilen destek üzerinde herhangi bir etkiye sebep olmamasının sebebi ise turizmin olumsuz etkilerine karşı kişilerin daha toleranslı davranarak turizmi bir dereceye kadar desteklemeye devam etmelerinden kaynaklanabilir.

Araştırmada son olarak yaşam kalitesinin turizme verilen destek üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunmuş ve bu doğrultuda H9 hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuç yaşam kalitesi ve destek arasındaki ilişkiyi inceleyen daha önceki araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır. İnsanların yaşam kaliteleri arttıkça turizmi yönelik desteklediklerinin de olumlu bir şekilde arttığı daha önce gerçekleştirilen çalışmalarda belirtilmiştir (Andereck & Nyaupane, 2011; Eslami vd., 2019; Yayla vd., 2023; Woo vd., 2015).

Sonuç ve Öneriler

Doxey kızgınlık indeksi turizm gelişiminin farklı aşamalarında yerel halkın turizm etkilerini farklı algılayacağını ve bu etkilerin yerel halkın yaşam kalitelerini ve turizme olan desteklerini farklı bir biçimde etkileyeceğini öne sürmektedir. Araştırmada Doxey kızgınlık indeksine göre bölgedeki turizm gelişimi dair farklı algılarının yaşam kaliteleri ve turizme yönelik desteklerinin de farklı bir biçimde etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada yerel halkın turizm etkilerini genel olarak coşku evresinde hissettiği ancak kızgınlık evresinde hisseden kişilerin payının da coşku düzeyine oldukça yakın olduğu bulunmuştur. Araştırmada ilgisizlik evresinin yaşam kalitesini olumlu, düşmanlık evresinin ise yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Benzer şekilde coşku evresinin turizme verilen desteği olumlu, düşmanlık evresinin ise turizme verilen desteği olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Tüm bu durumlara ilaveten, araştırmada yaşam kalitesinin turizme verilen desteği olumlu yönde etkilediği de bulunmuştur.

Yerel halkı turizm faaliyetlerinin içine katarak, onların yaşam kalitesini arttırmak ve turizme yönelik desteklerini sağlamak sürdürülebilir turizm gelişimi için şarttır. Araştırmadan çıkan sonuçlar göz önünde bulundurularak turizm planlama ve karar vericilerinin halkın yaşam kalitesi ve desteğini arttırmak için bölgedeki turizm gelişimi ve gelişimin sebep olduğu etkiler hususundaki görüşlerini dikkate almaları gerekmektedir. Bu nedenle turizm planlama ve karar vericilerinin yerel halkı turizm planlama ve karar verme sürecine dahil etmeleri gerekmektedir. Ev sahiplerinin yaşam kalitelerini iyileştirmek için destinasyon yöneticilerinin turizmin bölgede sebep olduğu olumsuz ekonomik-çevresel ve sosyo-kültürel etkileri daha iyi analiz ederek, bu etkileri minimize etmek ve turizmin olumlu

etkilerini arttırmak için çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir. Çevresel açıdan oluşabilecek olumsuz etkileri azaltmak için bölgedeki altyapı ve üstyapı sistemleri desteklenmeli, çevre denetimleri sıkılaştırılmalı, çevre planlamaları ve çevre koruma programları oluşturulmalıdır. Sosyo-kültürel etkiler açıdan turizmin olumsuz etkilerinin azaltılıp, olumlu etkilerinin yaygınlaştırılabilmesi için ev sahibi toplum ve turistler arasındaki kültürel alışverişin daha fazla artırılması, bölgeye ait olan el sanatları, geleneksel kıyafetler, müzik, halk oyunları ve yerel mutfak gibi otantik unsurların ve bölgenin kendine özgü kültürünün daha fazla ön plana çıkarılması gerekmektedir. Yöre halkının kültürel değerlerinin gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinden etkilenmemesi için yöreye gelen turistlere bölge kültüre ve değerleri hakkında bilgi verilmelidir. Ekonomik açıdan olumlu etkileri arttırmak için turizmde istihdam edilecek personelde yerel halka öncelik verilmeli ve bu kişiler yerel halk içerisinde seçilmelidir. Ayrıca bölgede bulunan küçük işletmeler desteklenmeli ve bölgeye yapılacak yatırımlarda yerel işletmelere öncelik tanınarak, uygun kredi ve hibeler verilmelidir. Turizm hakkındaki bilincin artması için yerel halka turizm hakkında eğitimler verilmelidir. Turizmin olumsuz etkilere karşı daha fazla toleranslı olan bireyler, turizmin olumsuz etkilerine bir dereceye kadar dayanmaktadırlar. Bu nedenle destinasyon planlama ve geliştiricilerinin destinasyonun uzun vadeli gelişimi için düşük toleransa sahip kişilere daha fazla ilgi göstererek bu kişilerin toleranslarını geliştirmeleri, turizmin bölgede sebep olduğu olumsuz etkileri belirleyerek, bu etkileri minimize etmeli ve turizmin olumlu etkileri hakkında daha fazla bilgilendirme yaparak olumsuz duyguları hafifletmek için çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir.

Araştırma Kısıtlıkları ve Geleceğe Yönelik Öneriler

Araştırmanın Mardin il ve ilçelerinin birbirine uzak olmasından ötürü zaman ve maliyet tasarrufları nedeniyle çoğunlukla Mardin'in kültürel turizmde en önde gelen ilçeleri olan Artuklu ve Midyat ilçerinde gerçekleştirilmesi, araştırmanın bir kısıtlılığını oluşturmaktadır. Araştırmada bölgedeki kadınların anket gibi şeylere önyargılı davranarak doldurmaya istekli davranmamalarından dolayı kadın katılımcılara ulaşılmada sorun yaşanılmıştır. Bu sebepten ötürü araştırmaya katılan katılımcıların çoğunlukla erkeklerden oluşması araştırmanın bir diğer kısıtlılığını oluşturmaktadır. Bundan sonra gerçekleştirilecek araştırmalarda bu araştırmada kullanılan bu değişkenler turizmin farklı aşamalarında olan destinasyonlarda incelenebilir. Bunun yanı sıra mevcut değişkenlerde demografik (yaş, cinsiyet, gelir, eğitim ve medeni durum) değişkenlere göre herhangi bir farklılaşma olup olmadığı da ele alınabilir. Benzer şekilde, araştırmada kullanılan mevcut değişkenlere kişisel fayda, turizm bilgisi, turistlerle temas düzeyi ve turizm merkezine uzaklık gibi yeni değişkenler eklenerek Doxey kızgınlık indeksi temelinde yerel halkın turizme yönelik tutumları farklı iller bazında araştırılabilir.

Beyan

Araştırmada veri toplama aşaması için gerekli olan etik kurulu belgesi Şırnak Üniversitesi Etik Kurul Daire Başkanlığı ve 02.05.2023 tarih/ E-74546226-050.03-66414 sayıyla düzenlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Adongo, R., Choe, J. Y., & Han, H. (2017). Tourism in Hoi An, Vietnam: Impacts, perceived benefits, community attachment and support for tourism development, *International Journal of Tourism Sciences*, 17(2), 86-106.
- Akdu, U., & Odemis, M. (2018). Examining the impacts of tourism on Gumushane residents according to the Doxey Index. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 33-45.

- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., & Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076.
- Andereck, K. L., & Nyaupane, G. P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of Travel Research*, 50(3), 248-260.
- Aref, F. (2011). The effects of tourism on quality of life: A case study of Shiraz, Iran. *Life Science Journal*, 8(2), 26-30.
- Ataman, D. (2019). Mardin Halkının Turizmin Etkilerine Yönelik Algıları. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Atsız, O., & Kızılırmak, İ. (2017). Mardin'in doğal ve kültürel çekiciliklerinin destinasyon pazarlaması kapsamında incelenmesi. *Mukaddime*, 8(1), 25-41.
- Atsız, O. (2021). Az gelişmiş bir destinasyonda yerel halkın turizme yönelik desteği: Yozgat örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(2), 224-236.
- Ayazlar, G. (2016). Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Tutumlarını Anlamak: Yerel Halkın Bölge İmajı ve Turizme Desteği. *Journal of International Social Research*, 9(43), 2538-2547.
- Bahtiyar, A., & Can, B. (2017). Fen Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri İle Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 47-58.
- Brida, J. G., Disegna, M., & Osti, L. (2011). Residents' perceptions of tourism impacts and attitudes towards tourism policies in a small mountain community. *Benchmarking: An International Journal*, Forthcoming, 1-30.
- Brida, J.G., Disegna, M., & Osti L. (2014). Residents' perceptions of tourism impacts and attitudes towards tourism policies. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 9(1), 37-71
- Brown-Roomes, N. (2018). Residents' perception of their quality of life and tolerance of tourism as a diagnostic model for assessing the social carrying capacity in small island developing states: The Case of Ocho Rios, Jamaica (Doctoral dissertation), University of the West Indies, Jamaica
- Butler, R.W. (2019). Overtourism and the tourism area life cycle. In R. Dodds & R.W. Butler (Eds.), *Overtourism: Issues, Realities and Solutions* (pp.76-94). Berlin: Walter de Gruyter GmbH.
- Buyukkuru, M., & Yılmaz, I. (2022). Determining the development level of Cappadocia tourism. *Journal of Tourism & Management Research*, 7(1), 960-974.
- Caliskan, U., Gursoy, D., Özer, Ö., & Chi, O. H. (2022). Effects of tourism on local residents' quality of life, happiness and life satisfaction: Moderating role of the COVID-19 risk perceptions. *Journal of Tourism, Sustainability and Well-being*, 10(4), 274-291.
- Chuang, S. T. (2010). Rural tourism: Perspectives from social exchange theory. *Social Behavior & Personality: an International Journal*, 38(10), 1313-1322.
- Cnnturk.com. (2023). Mardin Geçen Yıl 2 Milyon 700 Bin Turist Ağırladı. Erişim adresi: <https://www.cnnturk.com/seyahat/mardin-gecen-yil-2-milyon-700-bin-turist-agirladi>

- Cohen, E. (1984). The sociology of tourism: approaches, issues, and findings. *Annual Review of Sociology*, 10(1), 373-392.
- Cornell, D. A. V., Tugade, L. O. & De Sagun, R. (2019). Tourism quality of life (TQOL) and local residents' attitudes towards tourism development in Sagada, *Philippines. Revista Turismo & Desenvolvimento*, (31), 9-34.
- Çetin, A., Katircioglu, E., Boyraz, M., Mutlu, H., & Soybalı, H. H. (2021). Tourism and life quality perceptions of local people: A comparative research in thermal tourism destinations. *Journal of Mediterranean Tourism Research*, 1(1), 53-69.
- Çiçek, D., & Sarı, Y. (2018). Yerel halkın turizme olan desteği: Türkiye'deki sakin şehirler üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 185-196.
- Enemuo, O. B., & Oduntan, O. C. (2012). Social impact of tourism development on host communities of Osun Oshogbo sacred grove. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (JHSS)*, 2(6): 30-35.
- Erul, E., & Uslu, A. (2022). Yerel Halkın Turizm Gelişmelerini Destekleme Niyeti: Manavgat Örneği (Residents'. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(1), 610-626.
- Eslami, S., Khalifah, Z., Mardani, A., Streimikiene, D., & Han, H. (2019). Community attachment, tourism impacts, quality of life and residents' support for sustainable tourism development. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(9), 1061-1079.
- Eusebio, C., Vieira, A. L. & Lima, S. (2018). Place attachment, host-tourist interactions, and residents' attitudes towards tourism development: The case of Boa Vista Island in Cape Verde. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(6), 890-909.
- Gai, A. M., Manti, M.L., Witjaksono, A., Marito Sir, M., & Aini, N. (2021) Evaluation of the Development Phase of the Pujon Kidul Tourism Village in Malang Regency using the Irritation Index Model Approach. *Proceedings of the International Conference on Hospitality and Tourism Studies (ICONHOSTS)*, 1(1), 40-49. Retrieved from <https://seminar.unmer.ac.id/index.php/iconhosts/iconhosts2021/paper/viewFile/968/593>
- Gannon, M., & Rasoolimanesh, S. M. & Taheri, B. (2021). Assessing the mediating role of residents' perceptions toward tourism development. *Journal of Travel Research*, 60(1), 149-171.
- Garcia, F. A., Vazquez, A. B., & Macias, R. C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40.
- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Gursoy, D., & Rutherford, D. G. (2004). Host attitudes toward tourism: An improved structural model. *Annals of tourism Research*, 31(3), 495-516.
- Gürbüz, S. (2019). Amos ile yapısal eşitlik modellemesi-temel ilkeler ve uygulamalı analizler. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S. (2021). Amos ile yapısal eşitlik modellemesi-temel ilkeler ve uygulamalı analizler. 2. Baskı, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

- Günel, V. (2005). Mardin ili'nde kültürel turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 11, 91-122.
- Hair, J.F., Sarstedt, M., Hopkins, L., & Kuppelwieser, V.G. (2014). Partial least squares structural equating modeling (PLS-SEM). An emerging tool in business research. *European Business Review*, 26(2),106-121.
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance effects on residents'attitudes toward tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 296-312.
- Imbeah, N., Hodibert, V. A., & Amankwa, R. (2016). Residents' perception of host-guest interaction about Kwahu Easter Festival (KEF) as festival tourism. *ADRRI Journal (Multidisciplinary)*, 25(9), 1-17.
- Kalaycı, Ş. (2008). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. (3. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Keleş, H. (2021). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizme desteği üzerindeki etkileri: Manavgat örneği. (Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
- Keskin, S. (2023). Mardin geçen yıl 2 milyon 700 bin turist ağırladı. Erişim adresi: <https://www.dha.com.tr/foto-galeri/mardin-gecen-yil-2-milyon-700-bin-turist-agirladi-2192295>
- Kim, K., Uysal, M., & Sirgy, M. J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents?. *Tourism Management*, 36, 527-540.
- Kuvan, Y., & Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: The case of Belek, Antalya. *Tourism Management*, 26(5), 691-706.
- Latkova, P., & Vogt, C. A. (2012). Residents' attitudes toward existing and future tourism development in rural communities. *Journal of Travel Research*, 51(1), 50-67.
- Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34, 37-46.
- Liang, Z. X., & Hui, T. K. (2016). Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China. *Tourism Management*, 57, 56-67.
- Long, P.H. (2011). Perceptions of tourism impact and tourism development among residents of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh, Vietnam. *Journal of Ritsumeikan Social Sciences and Humanities*, 3, 75-92.
- Mancı, A. R. (2022). Yer Bağlılığı ve Topluluk Katılımının, Yerel Halkın Kültürel Miras Alanlarına Yönelik Algısı ve Turizm Gelişimine Desteği Üzerindeki Etkisi: Göbeklitepe. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 806-824.
- Matatolu, I. (2019). Tourism and residents quality of life: A critical examination. *Journal of Pacific Studies*, 39(1), 128-164.
- Mihalic, T. (2020). Conceptualising overtourism: A sustainability approach. *Annals of Tourism Research*, 84, 103025, 1-12.
- Mihalic, T., & Kuscer, K. (2022). Can overtourism be managed? Destination management factors affecting residents' irritation and quality of life. *Tourism Review*, 77(1), 16-34.

- Milman, A. (2004). Residents' support for tourism growth in a mature destination: A chronological study of Central Florida. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 5(4), 67-83.
- Morales, P. C., Agüera, F. O., Lopez-Guzmán, T., & Cuadra, S. M. (2018). Community attachment and support for sustainable tourism development through the attitudes of the local population: A case study in Puerto Plata, Dominican Republic. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 9(2), 173-184
- Munhurrun, P. R., & Naidoo, P. (2011). Residents' attitudes toward perceived tourism benefits. *International Journal of Management and Marketing Research*, 4(3), 45-56.
- Nicholas, L. N., Thapa, B., & Ko, Y. J. (2009). Residents' perspectives of a world heritage site: The pitons management area, st. Lucia. *Annals of tourism research*, 36(3), 390-412.
- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2012). Power, trust, social exchange and community support. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 997-1023.
- Nunkoo, R., & So, K. K. F. (2015). Residents' support for tourism: Testing alternative structural models. *Journal of Travel Research*, 55(7), 847-861.
- Nunkoo, R. (2016). Toward a more comprehensive use of social exchange theory to study residents' attitudes to tourism. *Procedia Economics and Finance*, 39, 588-596.
- Özer, Ö. & Ataman, D. (2020). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisi: Mardin örneği. *Journal of New Tourism Trends*, 1(1), 55-63.
- Özyurt, P. M., & Gülmez, M. (2020). Turizm gelişiminin yerel halkın bireysel ve toplumsal yaşam kalitesine etkileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 52-62.
- Qin, X., Shen, H., Ye, S., & Zhou, L. (2021). Revisiting residents' support for tourism development: The role of tolerance. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47, 114-123.
- Ramchander, P. (2004). Towards the responsible management of the socio-cultural impact of township tourism (Doctoral dissertation, University of Pretoria, South Africa). Retrieved from <https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/27544/Complete.pdf?sequence=11>
- Reisinger, Y. (2009). International tourism: Cultures and behavior. Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Rua, S. V. (2020). Perceptions of tourism: a study of residents' attitudes towards tourism in the city of Girona. *Journal of Tourism Analysis: Revista de Analisis Turistico*, 27(2), 165-184.
- Shafaei, F., & Mohamed, B. (2015). A stage-based model development study on tourism social impact assessment. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 5(3), 1-6.
- Sharma, B., & Dyer, P. (2009). An investigation of differences in residents' perceptions on the Sunshine Coast: tourism impacts and demographic variables. *Tourism Geographies*, 11(2), 187-213.
- Shobha, K. B. (2019). A case study on irritation among local people towards the growth of tourism in Kodagu district: With the reference of Doxey's irridex model. *International Journal of Innovative Research and Advanced Studies*, 6(1), 146-148.

- Stumpf, P., Lusticky, M., Vojtko, V., & Jakulin, T. J. (2022). Systems approach to residents' irritation in urban tourism destinations. *European Journal of Tourism Research*, 31, 3107-3107.
- Stylydis, D., Biran, A., Sit, J., & Szivas, E. M. (2014). Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism Management*, 45, 260-274.
- Su, L., Huang, S., & Huang, J. (2018). Effects of destination social responsibility and tourism impacts on residents' support for tourism and perceived quality of life. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 42(7), 1039-1057.
- Sunnetcioglu, S., Mercan, Ş. O., Ozkok, F., & Sunnetcioglu, A. (2021). Overtourism perception in the islands: The case of Bozcaada and Gökceada. *Anais Brasileiros de Estudos Turisticos. (11)*, 1-13.
- Szromek, A. R., Kruczek, Z., & Walas, B. (2019). The attitude of tourist destination residents towards the effects of overtourism - Kraków case study. *Sustainability*, 12(1), 228.
- Terzi, Y. (2019). Anket, güvenilirlik-geçerlilik analizi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Erişim adresi: https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/1030_32625_1500.pdf.
- Thyne, M., Lawson R., & Todd, S. (2006). The use of conjoint analysis to assess the impact of the cross-cultural exchange between hosts and guests. *Tourism management*, 27(2), 201-213.
- Toprak, L. (2015). Mardin'de halkın turizm algısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (54), 201-218.
- TUIK (t.y.). İbbs-Düzey1, İbbs-Düzey2, İl ve İlçe Nüfusları. Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Türker, N., Selçuk, Ş., & Özyıldırım, A. (2016). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisi: Safranbolu örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. L. (2015). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244-261.
- Wang, M., Jiang, J., Xu, S., & Guo, Y. (2021). Community participation and residents' support for tourism development in ancient villages: The mediating role of perceptions of conflicts in the tourism community. *Sustainability*, 13(5), 2455.
- Woo, E., Kim, H., & Uysal, M. (2015). Life satisfaction and support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, 50, 84-97.
- Yayla, O., Koç, B., & Dimanche, F. (2023). Residents' support for tourism development: Investigating quality-of-life, community commitment, and communication. *European Journal of Tourism Research*, 33, 3311-3311.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yusuf, M. (2020). How far can tourism go? Residents' attitudes toward tourism development in Yogyakarta City, Indonesia. *The Indonesian Journal of Geography*, 52(2), 208-218.
- Zaidan, E. & Kovacs, J. F. (2017). Resident attitudes towards tourists and tourism growth: A case study from the Middle East, Dubai in United Arab Emirates. *European Journal of Sustainable Development*, 6(1), 291-291.

The Impact of Local People's Perception of Irritation Towards Tourism on Quality of Life and Support for Tourism: The Case of Mardin Province

Begüm Dilara EMİROĞLU

Şırnak University, School of Tourism and Hotel Management, Şırnak/Türkiye

Extended Summary

The impacts of tourism on the community can be classified into three groups as economic, environmental and socio-cultural (Andereck et al., 2005, p. 1057). Each of these categories includes positive and negative impacts (Enemuo & Oduntan, 2012, p. 31). For the long-term success of tourism, it is important to understand the attitudes of residents regarding the impacts of tourism development (Munhurrin & Naidoo, 2011, p. 45). A community's active support of tourism is a prerequisite to the sustainable development of the industry (Nunkoo, 2016, p. 589). When a community becomes a tourist destination, the lives of its residents are affected by the environmental, economic and socio-cultural impacts of tourism. However, tourism impacts not only the host community's attitudes towards tourism development but also their overall quality of life (Uysal et al., 2015, pp. 3-4). Therefore, research on the attitudes of local people towards tourism impacts goes back to the 70s and has increased in scope and number over the years (Kuvan & Akan, 2005, p. 693). By evaluating the perspective of the host community on tourism, it is possible to minimize the negative impacts of the industry and to implement appropriate policies. The attitudes of residents towards tourism also have a major impact on tourism development policies. (Nunkoo, 2016, p. 589).

Research on the impacts of tourism on residents in other parts of the world has revealed that tourism has a specific and sociological impact on host communities, and various models have been developed to explain the impacts of tourism (Ramchander, 2004, p. 75). The Doxey Irridex model is used to explain the attitudes of residents towards tourism development (Mihalic, 2020, p. 5). Doxey's (1975) Irridex Model suggests that growth and development in tourism impact residents' outlook on the tourism industry and their quality of life, thereby affecting residents' support for tourism (Brown-Roomes, 1992, p. 13). Tolerance by the host community for tourists and their acceptance in their regions are very important for the success of touristic destinations and the decision of tourists to revisit the destination (Thyne et al., 2006, p. 201).

For all these reasons, this study aims to find out the impact of local people's perceptions towards the impacts of tourism in Mardin on their quality of life and their support for tourism based on the Doxey irritation index. The research is important in that there has not been a study in the literature that determines the impacts of tourism on the quality of life and support according to the Doxey model, and it sheds light on the planning and decision-making processes of tourism planning and decision-makers in the region in the light of these effects. The population of the research consists of the local people of Mardin Province. According to 2022, the total population of Mardin province is 870,374 people (TUIK, n.d.). For population sizes between 100,000 and 1,000,000 people with a 5% sampling error, the sample size was determined as at least 384 people (Yazıcıoğlu and Erdoğan, 2004: 50). In the study, 410 people were reached between 3 May - 10 May 2023 by using simple random sampling method due to the difficulty of transportation to all local people and cost and time.

Milman (2004, pp. 72-73) stated that according to the Doxey model, residents generally have positive attitudes towards tourism in the early development stages of the destination. However, as the threat to the quality of life of the

residents increases and the benefits from tourism decrease, the levels of irritation towards tourism development in the region become more negative and intense (Brown-Roomes, 1992, p. 85). Based on all these situations, the research hypotheses were established as follows:

- H1:** The euphoria phase has a significant and positive impact on the quality of life.
- H2:** The apathy phase has a significant and positive impact on quality of life.
- H3:** The irritation phase has a significant and negative impact on the quality of life.
- H4:** The antagonism phase has a significant and negative impact on quality of life
- H5:** The euphoria phase has a significant and positive impact on the support for tourism.
- H6:** The apathy phase has a significant and positive impact on the support for tourism.
- H7:** The irritation phase has a significant and negative impact on the support for tourism.
- H8:** The antagonism phase has a significant and negative impact on the support for tourism.
- H9:** The quality of life has a significant and positive impact on support for tourism.

The research was conducted using the qualitative research method. A survey data collection technique was used in the research. In the study, to measure tourism impacts according to the Doxey irritation index Akdu and Odemis (2018); to measure quality of life Caliskan et al. (2022), and to measure local people's support for tourism Gannon et al. (2020) scales used in their study were adapted. A 5-point Likert-type scale was used in the study, ranging from 1=Strongly Disagree to 5=Strongly Agree. The survey consists of 4 parts. In the first part of the questionnaire, there are questions about descriptive information, in the second part, questions about the perceived effects of tourism according to the Doxey irritation index, questions about the quality of life in the third part, and questions about the support given to tourism in the fourth and last part. In the analysis of the data, descriptive statistics, exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, correlation analysis, reliability analysis, confirmatory factor analysis and structural equation path model were used. All these analyses were performed using the SPSS Statistic 26 and AMOS 24 programs. It was seen that all of the scales used in the study were highly reliable above 0.80.

Considering the normality values of the data, since it is difficult to achieve multiple normalities in social sciences, the assumption of the normal distribution can be accepted in studies with a large sample size ($n > 300$) according to the central limit theorem (Kalaycı, 2008). In this context, it is predicted that the parameters in the study provide the assumption of normality. In the research, according to the Doxey irritation model, the four factors of tourism effects were divided into euphoria, antagonism, irritation and apathy. Since the factor loads and eigenvalues were sufficient, the factor structure was preserved as it was and no item was extracted.

According to the Doxey irritation index in the research, it was seen that the tourism perception of the local people in Mardin was mostly in the euphoria phase ($\bar{X} = 3,8205$). In the study, the apathy stage was found to have a significant and positive impact on quality of life ($\beta = 0.475$; $p < 0.001$). The antagonism stage was found to have a significant and negative impact on quality of life ($\beta = -0.161$; $p < 0.05$). On the other hand, there was no impact of irritation ($\beta = -0.12$; $p = 0.103$) and euphoria ($\beta = 0.025$; $p = 0.658$) stages on quality of life. In this context, the H2 and H4 hypotheses were accepted, while the H1 and H3 hypotheses were rejected.

In the study, it was found that the euphoria phase had a significant and positive impact on support for tourism ($\beta=0.559$; $p<0.001$), while the antagonism phase had a significant and negative impact on support for tourism ($\beta=-0.215$; $p<0.001$). In addition, the stages of apathy ($\beta=0.013$; $p=0.814$) and irritation ($\beta=-0.022$; $p=0.716$) did not have any impact on the support for tourism. The study also found that quality of life had a significant and positive impact on support for tourism ($\beta=0.178$; $p<0.001$). In this context, hypotheses H5, H8 and H9 were accepted, while hypotheses H6 and H7 were rejected.

Doxey irritation index suggests that local people will perceive tourism effects differently at different stages of tourism development and these effects will affect the quality of life of local people and their support for tourism differently. In the research, according to the Doxey irritation index in the research, it has been revealed that the different perceptions of the local people about the tourism development in the region affect their quality of life and their support for tourism in a different way. In the research, it was found that the local people generally felt the effects of tourism in the euphoria phase, but the share of the people who felt it in the irridex phase was also very close to the level of euphoria. In addition, it was revealed that the apathy stage impacted the quality of life positively, and the antagonism stage impacted the quality of life negatively. Similarly, it has been revealed that the euphoria phase impacted the support for tourism positively, while the antagonism phase impacted the support for tourism negatively. In addition to all these, it was also found in the study that the quality of life impacted the support for tourism positively. In light of the results of this research, some suggestions were made to tourism planning and decision makers for the sustainable development of tourism in Mardin Province to understand the effects of tourism activities on the local people and to improve their quality of life.

Ek 1. Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.05.2023-E.66414

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı: 2023/ 6386213

Tarih: 02/05/2023

Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu Müdürlüğüne;

Yüksekokulunuzda görev yapmakta olan Dr. Öğr. Üyesi Begüm Dilara EMİROĞLU'nun aşağıda bilgileri olan çalışmasında kullanacağı veri toplama aracı üniversitemiz Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup, söz konusu veri toplama aracının içerik olarak etik yönden uygun olduğuna karar verilmiştir.

Çalışmanın Konusu: Doxey kızgınlık indeksi, yaşam kalitesi ve yerel halkın turizme yönelik desteği

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Begüm Dilara EMİROĞLU (Şırnak Üniversitesi)